

Az elmúlt 2 év adóváltoztatásainak hatásvizsgálata és nemzetközi összehasonlító áttekintése

**Készült a Vállalkozók és Munkáltatók Országos Szövetsége megbízásából
(átdolgozott változat)**

Készítette:

Palócz Éva

Nagy Ágnes

Mérő Katalin

Szerkesztette és a munkacsoportot vezette:

Palócz Éva

Budapest, 2012. április 30.

Kopint-Tárki Konjunktúrakutató Intézet Zrt.

1112 Budapest, Budaörsi út 45.
Telefon:309-2695 Telefax: 309-2647
www.kopint-tarki.hu
info@kopint-tarki.hu

Tartalom

1. Összefoglaló	1
2. Fontosabb adóváltoztatások 2010-12-ben, az adóbürokrácia-csökkentési tervek	4
3. A kis- és középvállalkozások társasági adójának változtatása	8
4. A Személyi jövedelemadó változtatásának a hatása a kis- és középvállalkozások adóterheire	13
4.1. A személyi jövedelemadó ráták és adókedvezmények az egykulcsos személyi jövedelemadó rendszert alkalmazó EU-országokban	13
4.2. Az induló helyzet Magyarországon	15
4.3. A lineáris adó bevezetése és az adójóváírás megszüntetése	18
4.4. Az SzJA változtatások becsült hatása a kis- és középvállalatok adóterheire	21
5. Bankadó és a kkv szektor banki finanszírozása	25
5.1. Bankadó és hitelkínálat	25
5.2. A kkv szektor banki finanszírozása	27
5.3. Következtetések	32
6. Következtetések az elmúlt két év adópolitikájáról	33
I. Melléklet	35
A magyarországi adóterhelés nemzetközi összehasonlításban	35
II. Melléklet	38

1. Összefoglaló

2010-12 között jelentős változások történtek a magyar adórendszerben, amelyek számottevő hatással bírtak a vállalatok adóterheire, különös tekintettel a mikro-, kis- és középvállalkozásokra. 2010. július 1-jétől 500 millió forint adóalapig 19%-ról 10%-ra csökkent a vállalatok társasági adófizetési kötelezettsége, 2011-12-ben radikálisan átalakult a személyi jövedelemadó rátája és az adójóváírás rendszere, valamint a családi adókedvezmények mértéke. Bevezetésre került a bankadó és az ágazati adók (a kiskereskedelmi láncokra, a telekommunikációs és informatikai szolgáltatókra, valamint az energia-szektorra vonatkozóan). 2012-ben 27%-ra emelkedett az ÁFA-kulcs. Számos, egyenként kisebb jelentőségű, de egy-egy vállalat gazdálkodására esetlegesen jelentős hatást kifejtő adó-intézkedésekre került sor.

A kormány az adórendszer átalakítása kapcsán három célt fogalmazott meg:

- *Kiszámíthatóság* és a bürokratikus terhek csökkentése;
- Az adóterhelés *csökkentése* és radikális *egyszerűsítése*; az adóbázis *szélesítése*;
- *Munkahelyteremtés* áll.

Ebben az írásban az első fejezetben röviden áttekintjük a 2010-12 évi adóváltoztatásokat, majd a második-nyolcadik fejezetben a három legfontosabb területet a fenti célok tükrében tekintjük át:

- A társasági adó 500 millió forint adóalapig 10%-ra csökkentésének hatását;
- Az SzJA 2 év alatti teljes átalakításának, az egységes személyi jövedelemadó ráta bevezetésének és az adójóváírás megszüntetésének a következményeit;
- A bankadó átmeneti kivetésének a vállalatok, elsősorban a kkv-k hitelezésére való hatását,

A **társasági adó** 500 millió forint adóalapig 19%-ról 10%-ra való csökkentése a számítások szerint évente mintegy 100 milliárd forintot hagy a vállalatoknál, ennek az adókönyítésnek a túlnyomó része – évi kb. 80 milliárd forint – a mikro-, kis- és középvállalatoknál keletkezik.

A 2011. évi társasági adóbevételek költségvetési adatai azt mutatják, hogy a tényleges adóbevétel-kiesés ennél, és a tervezettnél kisebb volt. Ez akár azt is jelezheti, hogy az adókönyítés nagyobb adózási hajlandóságot eredményezett, bár ezt 1 év adatai alapján nehéz megítélni.

A **személyi jövedelemadó** rendszer 2011-12-ben gyökeresen átalakult, amit az egykulcsos, lineáris adórátára való áttérés, és az adójóváírás kivezetése fémjelez. A lineáris SzJA bevezetése már 2011-ben számottevő hatásokkal bírt a személyi jövedelmek adóztatása terén. A felső jövedelmi rétegek adóterhe jelentősen csökkent, miközben az alsó jövedelmi kategóriáké kismértékben emelkedett. A költségvetés SzJA bevételei mintegy 400 milliárd forinttal csökkentek (igaz, a csökkenés durván fele a családi adókedvezmények bevezetésének a következménye). Az SzJA ekkora csökkenését más adóbevételekből, a bankadóból és az ágazati adókból finanszírozta a költségvetés, azaz az adórendszeren belül átcsoportosításra került sor. Problémát jelent viszont, hogy a bank- és ágazati adók 2013-14-ben megszűnnek, ez a finanszírozási forrás kiesik, miközben az államháztartási hiány szintjét tartani, sőt, csökkenteni kell.

Az igazán radikális változás a személyi jövedelemadóban azonban 2012-ben következett be, amikor az adójóváírás teljes mértékben megszüntetésre került. Noha a kapcsolódó szabályozás többféle adókedvezmény nyújtását is kilátásba helyezi, az adójóváírás megszüntetése az alsóbb jövedelmi kategóriákban a nettó bérek számottevő csökkenését eredményezheti, illetve, amennyiben a vállalatok az ennek kompenzálására előírt elvárt béremelést végrehajtják, a vállalati versenyképességet veszélyeztetik.

A *nemzetközi kitekintés* azt mutatja, hogy a lineáris adó és az adójóváírás, vagy egy adómentes alsó sáv fennmaradása (sőt, több országban bővítése) nem mond ellent egymásnak, egymástól függetlenül kezelhető. A már Magyarország előtt az egykulcsos adórendszert bevezető 7 közép-kelet-európai ország többségében fennmaradt egy adómentes sáv, vagy valamilyen mértékű, degresszív adójóváírás, amely tompította az alsó jövedelmi kategóriákban való jövedelemvesztés mértékét. Ez fontos tanulság a magyar gazdaságpolitika számára, amely a régióban a legkonzervatívabb lineáris adórendszert vezette be, amelyhez hasonló alig található a közép-kelet-európai országok között.

Az adójóváírás megszüntetése különösen a nehéz helyzetben lévő vállalatok bérterheit növeli, amelyek nem képesek a valamennyi dolgozóra kiterjedő 5%-os béremelést végrehajtani, ami az adókedvezmények igénybe vételének a feltétele. Kérdés, hogy a veszteséges vállalatok, amelyek 2010-ben a versenyszektorban dolgozó munkaerő több mint egynegyedét foglalkoztatták (kb. 500 ezer fő) mekkora része lesz képes a bérek megfelelő emelésére. Azoknál a cégeknél, ahol a bérek emelésére nem lesz mód, a dolgozók nettó keresete akár 10-20%-kal is csökkenhet.

Az adójóváírás kivezetésének *foglalkoztatási* hatása a 2012. első két-három havi adatok alapján ellentmondásos: A 2012. első kéthavi intézményi létszámstatisztika az 5 fő feletti vállalatoknál 28 ezer fő csökkenést jelez az előző év azonos időszakához képest. a teljes munkaerőre vonatkozó munkaerő-felmérés szerint viszont 2012. január-márciusban 58 ezer fővel többen dolgoztak, mint 1 évvel korábban (az utóbbi nem jár feltétlenül adófizetéssel, mivel a feketén foglalkoztatottakat is magában foglalhatja).

Az NGM információja szerint az adójóváírás kivezetésében 1,8 millió fő érintett, ebből számításaink szerint 300 ezer fő a köz-, 1,5 millió fő pedig a versenyszektorban dolgozik. 2012. februárig 1,145 millió főre vettek igénybe adókedvezményt,. Mivel a közszektorban a béremelést maradéktalanul végrehajtották, az a 655 ezer fő, akinek az esetében nem vagy nem elégséges mértékben történt béremelés, mind a versenyszektorhoz tartozik. A versenyszektorban dolgozó és az adójóváírás megszüntetésében érintett, 1,5 millió fő 45%-a, a versenyszektorban foglalkoztatott összes dolgozó mintegy egynegyede tehát nettó bércsökkenést szenvedett el. Az év hátralévő részében ez az arány még javulhat. Mindenesetre fennáll a veszélye annak, hogy több tízezer alkalmazott nettó bére csökken. Emellett a vállalkozások számára a béremelés költségvonzata elmoshatja a társasági adókedvezményekből származó kb. 100 milliárd forintos megtakarítást.

A *kiszámíthatóság* szempontjából az adójóváírás kivezetésének kezelése negatív példa. Az elvárt béremelés és az igénybe vehető adókedvezmények egy részének meghatározása csak 2011 novemberében történt, ami a vállalatok számára az üzleti év tervezhetőségét jelentősen rontotta. A változtatások negatív hatásainak kezeléséről (amelyek pedig előre láthatóak voltak) csak 2012 január végén döntött a kormány, és csak két és fél hónappal később, áprilisban jelent meg az a

pótlólagos támogatási lehetőség, amely visszamenőleges támogatások megszerzését teszi lehetővé, nagyon szigorú feltételek mellett. Időközben, 2012. márciusában a 2011. novemberi törvényt is módosítani, a beígért szankciókat lazítani kell.

A **bankadó** számottevően csökkentette ugyan a bankok hitelezési kapacitását, és a KKV-k banki finanszírozásának mértéke is csökkent a bankadóval jellemezhető 2010-es és 2011-es években, *a két tényező közötti oksági kapcsolat a rendelkezésre álló információk alapján nem igazolható*. A KKV szektor banki finanszírozása 2009-ben mintegy 10 százalékos árfolyamgyengülés mellett 8 százalékkal csökkent a válság hatására. 2010-ben sem mutatható ki, hogy a bankadó meghirdetése és bevezetése az év végére koncentrálódó hitelvisszafogást eredményezett volna. 2011-ben a bankok hitelezési kapacitását a bankadónál nagyságrendekkel jobban csökkentették a végtörlesztésből származó veszteségek, amik várhatóan 2012-ben okozhatják majd a KKV szektor finanszírozási nehézségeinek növekedését. A bankok a 2009-es hitelvisszafogás után 2010-ben már növelni szeretnék volna a KKV szektor felé irányuló hitelkínálatukat, ugyanakkor ezt számottevően szigorúbb hitelezési feltételek alkalmazásával szeretnék volna megvalósítani. A kétféle törekvés nyilvánvalóan ellentmondásban volt egymással, ami a hitelezés további csökkenését eredményezte. A hitelezési sztenderdek szigorításának szükségességét a KKV-kra vonatkozó növekvő csőd-, és veszteségráta várakozások is alátámasztják, illetve a KKV-k saját megítélése is, miszerint fejlődésük gátját sokkal inkább a kereslethiány és a gazdasági környezet bizonytalanságai okozzák, és csak ettől elmaradó mértékben a finanszírozási nehézségek.

2. Fontosabb adóváltoztatások 2010-12-ben, az adóbürokrácia-csökkentési tervek

2011-12-ben számos olyan kisebb-nagyobb adóváltozás történt, amelyekkel részletesen nem foglalkozunk, csak röviden ismertetjük a lényeges változásokat, és esetenként azok várható hatásait. Itt nem érintjük a társasági adó, a személyi jövedelemadó és a bankadó megváltoztatásának a hatásait, mivel azokkal a 3-5. fejezet részletesen foglalkozik.

2.1. Kisadók kivezetése

2010-11-ben 10 kisadó került kivezetésre az adórendszerből (az 58-ból)

- bérfőzési szeszadó;
- TV készülékek üzemben tartási díja a vendéglátó egységek számára;
- épületek utáni idegenforgalmi adó;
- egyenes ági rokonok esetén az örökösödési illeték;
- egyenes ági rokonok esetén az ajándékozás;
- a vállalkozók kommunális adója;
- nagyteljesítményű gépkocsik adója;
- vízi járművek adója;
- légi járművek adója;
- vízgazdálkodási termelői érdekeltségi hozzájárulás.

Ezek közül az örökösödési és ajándékozási illeték jelentős könnyítés a vállalkozók, különösen a családi vállalkozások számára, mivel a cégtulajdonos esetleges halála, vagy visszavonulása nem lehetetleníti el a vállalatot a befizetendő magas illeték miatt.

A TV készülékek üzemben tartási díja is számottevő könnyítés a vendéglátó egységek számára, és itt tetten érhető a beszedhető adó mértéke és az adó adminisztrációja közötti korábbi ellentmondás, nevezetesen, hogy több adminisztrációval járt az adó beszédése, mint maga az adóbevételel.

A nagyteljesítményű személygépkocsik, vízi és légi járművek adójánál szintén fellelhető ez az ellentmondás. Mindazonáltal az adó megszüntetése ellentmond annak az elvnek, amely az adóztatást a jövedelmeket terhelő adóktól inkább a fogyasztást és vagyont terhelő adók irányában tolná el.

2.2. Nagyadók bevezetése

A bankadó és ágazati különadók bevezetése 2010-től külön témát képez, amellyel ebben az írásban nem foglalkozunk, csak a bankadó bevezetésének a kisvállalatok hitelezésére való hatását elemezzük (5. fejezet),

2.3. Az EVA feltételeinek megváltoztatása

Az EVÁ-t 2003-ban vezették be, döntően a szellemi és művészeti tevékenységet folytató kisvállalkozások számára. Azóta az adó mértéke és feltételei többször is változtak, és maga az adó léte folyamatosan a viták keresztjében állt.

Az eva alanyok mintegy 42,5 százaléka a szakmai, tudományos, műszaki területeken működik, s itt realizálódik a bevételi teljesítmények ennél is nagyobb hányada. Elsősorban azok a vállalkozások választották tehát ezt az adónemet, amelyek számára 2003-tól bevezették¹.

2012. január 1-től az EVA a korábbi 30-ról 37%-ra emelkedett. Ebből kb. 2 százalékpontnyit magyaráz az ÁFA 25-ről 27%-ra emelése, a többi egyszerű adóemelés. Ezzel egyidejűleg az EVA felső határát a korábbi 25 millióról 30 millióra emelték, ami azért különös, mert ezt megelőzően éppenséggel az EVA eltörlése szerepelt napirenden.

Az adóemelés következtében a költségvetés a 2011. évi 172,3 milliárd forint EVA bevétellel szemben (ez 10 milliárddal kevesebb az előző évinél) 2012-ben 225 milliárd bevételt irányoz elő. Ennek az összegnek a tényleges befolyása kizárt, sőt, még a 2011. évi bevétel elérése is kétséges, mivel az adóemelés hatására a korábbi 96 ezerről 76,2 ezerre csökkent az eva-körbe tartozó egyéni és társas vállalkozások száma. Ezzel az adórátával ugyanis ma már az EVA egyetlen előnye kizárólag a könyvelés és bevallás egyszerűségében rejlik; a teljes árbevételre (és nem a nyereségre!) vetített implicit adórata $[(100 \cdot 1,27 \cdot 0,37) - (100 \cdot 0,27)] = 19,9\%$ jócskán meghaladja a kisvállalkozásokra 500 millió forint adóalapig érvényes 10%-os adókulcsot.

2.4. A regisztrációs adó és a cégautó-adó emelése

2012-től a régiós összehasonlításban rendkívül magas **regisztrációs** adó, amely 2011-ben 34 milliárd forint bevételt jelentett a költségvetésnek, jelentősen, a teljesítménytől és a környezetvédelmi besorolástól függő mértékben csökken. 2012-től a teljesen elektromos autók után a regisztrációs adó megszűnik, a hibrid autókra pedig 190.000 forintról 76.000 ezerre esik vissza. Ennek megfelelően a költségvetés 2012-ben ennek mintegy 20 milliárd forinttal kevesebb regisztrációs adóbevételt tervez, mint 2011-ben. A regisztrációs adó mérséklése jótékonyan hathat az ezen a piacon tapasztalható visszaélések csökkentésére.

2012. január 1-től emelkedett a **cégautó adó** mértéke és változott az adó kiszámítása. Mostantól a cégautó adó törvény előírja, hogy az adó megállapítása alapján történik. Az adó mértéke a tavalyi 7-15.000 Ft helyett 7.700 és 44.000 között mozoghat a környezetvédelmi besorolás, valamint a gépkocsi KW teljesítménye függvényében. A vonatkozó portálok azt javasolják a céges gépjármű tulajdonosoknak, hogy adják el a cégautót magántulajdonba és a továbbiakban a gépkocsival kapcsolatos költségek elszámolásához útnyilvántartás helyett kiküldetési rendelvényt vezessenek, mert ebben az esetben elkerülhető a cégautó adó megfizetése 2012-ben. A másik javasolt megoldás, hogy a cég bérlje a cégautókat, így elszámolhatóvá válik az autóbérlés áfa tartalma.

2.5. Egyéb adóváltozások (jellemzően emelések)

- Környezetvédelmi termékadjó emelése;
- Energiaadó emelése;
- Katasztrófavédelmi járulék bevezetése;
- Szerencsejáték adó emelése és az online szerencsejáték utáni adó bevezetése;

---

¹ http://www.piacprofit.hu/kkv_cegblog/penz/eva_hatarido_kozeleg.html

- Szociális hozzájárulás (korábban TB-járulék) emelése;
- Rehabilitációs járulék emelése;
- A szakképzési hozzájárulás terhére elszámolható költségek jelentős szűkítése, a hozzájárulás gyakorlatilag központosított adóvá alakítása;
- Az innovációs járulék saját kutatási-fejlesztési célokra való felhasználásának megszüntetése, a járulék központosítása.

2.6. Adóbürokrácia csökkentése

A Széll Kálmán Terv Bürokrácia Csökkentő Programja szerint Magyarországon az adminisztrációs terhek a GDP 10,5%-ára, mintegy 3.000 milliárd forintra rúgnak, szemben a 3,8%-os uniós átlaggal. A vállalatvezetők évente átlagosan 65 órát töltenek a különböző adminisztratív feladatok teljesítésével.

A Széll Kálmán Terv azt tűzi ki célul, hogy 2014-re a bürokratikus terhek 2.000 milliárd forinttal csökkenjenek. Az első, 500 milliárd forintos csomag a következő lépéseket tartalmazza:

- Az alkalmi munkavállalás megkönnyítése;
- Az adóalap feltöltési kötelezettség nettó árbevétel limitje 50 millióról 100 millió forintra emelkedett;
- A Nyenyi megszüntetése;
- Az építési engedélyezési eljárások egyszerűsítése;
- A 2011. január 1-jétől felálló – a kormány tervei szerint 2013-tól az egyablakos ügyintézés megvalósító – **kormányablakok** lehetővé teszik több hatóság engedélyéhez kötött tevékenységek egyablakos ügyintézését. Érdemes megjegyezni, hogy a téma Magyarországon is több mint egy évtizede napirenden van, és a régió országaiban már sok évvel ezelőtt megvalósult az egyablakos ügyintézés.
- Az adófizetés és a bevallások egyszerűsítése:
  - Az adófolyószámlák számának 50%-kal való csökkentése (140-ről 70-re)
  - Az átutalások egyszerűsödése. a vállalkozók az állammal szembeni adófizetési kötelezettségeiket egyetlen átutalással tudják rendezni. (Ehhez képest a helyzet sajnos az, hogy az átutalási számlaszámok éppenséggel még növekedtek is, mivel ma a munkabérekhez kapcsolódó egyes járulék-fizetéseket külön-külön átutalással kell teljesíteni).
  - Az adóbevallások számának csökkentése: a jelenlegi 34 bevallási időponttal szemben a kormány egyetlen időpontot jelöl ki a bevallásokra – még nem történt meg.
  - A kötelező könyvvizsgálói értékhatár 200 millió forint árbevételre emelése – megtörtént;
  - A hatósági adatbázisok egymáshoz igazítása annak érdekében, hogy a vállalatoknak ne kelljen minden állami szervhez beadni az adataikat – még nem történt meg;
  - A NAV és a TB szervek adatigénye közötti átfedések megszüntetése – még nem történt meg;

➤ A foglalkoztatás adminisztrációjának csökkentése

- A jelenlegi 23 adat helyett mindössze 1 adattal (az adószámmal) bejelenthető lenne a munkavállaló – még nem történt meg;
- Az egyéni járulékszámítás kialakítása – ??
- A foglalkoztatás feltételeinek rugalmasabbá tétele – folyamatban.

A Széll Kálmán Terv az egyes intézkedésekhez a vállalati adminisztrációban keletkező konkrét megtakarítási összegeket rendel hozzá, ezek forrása, illetve számítási módja nem ismeretes.

A Széll Kálmán Terv első bürokrácia csökkentési programjának II. csomagját az I. program szerint 2011 augusztus 31-ig kellett a kormánynak a Parlament elé terjesztenie. Erről nincs információ.

Összességében elmondható, hogy a kormány már megtett néhány, a bürokrácia túlburjánzása elleni lépést, a tervezett intézkedések többsége azonban még várat magára, sőt, bizonyos területeken éppenséggel a tervezett iránnyal szembeni változtatások születtek. Tipikusan az adózás bonyolultságát növelő lépés volt a személyi jövedelemadóban bekövetkezett radikális változtatás, amely oly mértékben feldúlta a vállalatok bérigazgatását, hogy azt az átláthatatlan, kiszámíthatatlan és gyakran megkésett állami beavatkozások káosza kísérte (lásd bővebben 4. fejezetet).

3. A kis- és középvállalkozások társasági adójának változtatása

A társasági adó mértéke és alapvető szabályai Magyarországon 2010. július 1-jétől változatlanok, azokat a többször módosított „1996. évi LXXXI. Törvény a társasági adóról és az osztalékadóról”, mint elsődleges jogforrás határozza meg. Az adó kiszámításához kapcsolódó szabályok viszont – a számviteli-pénzügyi szakértők munkáját a szokásos módon, jelentős mértékben nehezítve – többször és számos ponton változtak mind 2011-re, mind 2012-re vonatkozóan.

A társasági adó főszabály szerint 19%-os, ténylegesen azonban az adókulcs jelenleg sávós, progresszív, kétkulcsos:

- ha a vállalkozás pozitív adóalapja nem haladja meg az 500 millió forintot, a számított adó az adóalap 10%-a,
- ha a pozitív adóalap összege magasabb 500 millió forintnál, akkor a számított adó az 500 millió forint 10%-a, plusz az 500 millió feletti adóalap 19%-a.

Az adóalap akkor pozitív, ha a vállalkozás nyereséges. A 10%-os adókulcs alkalmazásának – a határértéken túlmenően – 2010 második felétől kezdődően nincsenek feltételei. Ezt azért kell kiemelni, mert a 10%-os adókulcs a jelenleginél sokkal alacsonyabb határértékkel (50 millió Ft) 2010 előtt is alkalmazható volt, az alkalmazás feltételei azonban sok vállalkozás számára nem tették lehetővé, illetve vonzóvá az alkalmazását.

Társasági adókulcsok az EU-ban

A „Taxation Trend in the European Union 2011” alapján a legmagasabb (helyi és különadókkal kiegészített) társasági adóráták EU27 átlaga 2011-re vonatkozóan 23,1% volt. A legmagasabb felső adókulcsokat Máltán (35%), Franciaországban (34,4%) és Belgiumban (34%) írták elő, míg a legalacsonyabbal Ciprus és Bulgária (10-10%), valamint Írország (12,5%) rendelkezett. A magyar ráta 20,6%, a többi 3 visegrádi országé egyöntetűen 19%.

A vállalati versenyképesség növelése érdekében a társasági adókulcsokat az elmúlt években jellemzően és jelentős mértékben csökkentették – az EU27 átlagában 2005-2011 között 12,2 százalékponttal –, ami valójában a már a nyolcvanas években megindult csökkentési folyamat folytatását jelentette. Az alacsonyabb adókulcsok alkalmazásával párhuzamosan az adóbázis szélesítése érdekében jellemzően megrostálták az adóalapot módosító kivételek és levonható tételek számát és szigorították a sok esetben igen kedvező értékcsökkenési leírás szabályait.

Miután mind az adókulcsok, mind az adóbázis-számítás szabályai országonként jelentős mértékben különböznek, a tényleges adóterhelés szintje is erősen differenciálódik. A vállalati nyereség effektív (a különféle adókedvezmények figyelembe vételével számított) adóterhelése az EU27-ben 2010-ben 21,8% volt, Magyarországon 19,1%.

A következőkben azt vizsgáljuk meg, hogy a 10%-os adókulcs, illetve az alkalmazhatóság adóalap-határának felemelése a kis- és középvállalkozások számára milyen pozitív eredményt hozott, illetve hozhat.

A számításhoz a 2010. évi társasági adóbevallás anonimizált adatait használjuk. Az anonimizált, vállalatsoros NAV-adatbázis az összes Magyarországon működő, kettős könyvvitelt végző vállalat több mint 30 pénzügyi mutatóját tartalmazza, amelyek tetszés szerinti dimenzióban lehetővé teszik az aggregált mutatók előállítását. Mivel ma már minden cégnek kettős könyvvitel szerinti mérleget kell készítenie, az adatbázis az EVÁ-s cégek és az egyéni vállalkozók kivételével minden magyarországi vállalkozás adataira kiterjed, beleértve, a mikro- és kisvállalatokat is. Hátránya, hogy az adatok csak 2010-ig állnak rendelkezésre, ezek alapján kell a várható hatásokat megbecsülni.

A társasági adóalany vállalkozások közül kihagyjuk a speciális gazdálkodási formába sorolt, valamint a pénzügyi-biztosítási szektorba tartozó és az agrártermelést folytató vállalkozásokat, amelyekre az általánostól eltérő szabályok (is) vonatkoznak.

A vizsgálandó körben 254 ezer vállalkozás (71,4%) rendelkezett 2010-ben pozitív adóalappal, azaz a vállalkozás gazdálkodásának eredménye az adózás előtti adóalap csökkentő és növelő tételeket figyelembe véve pozitív volt, így a hatályos adókulcsot/kulcsokat alkalmazva megállapította a számított adót, amelyből az esetleges adómentesség, valamint az adókedvezmények levonása után kiszámította az adófizetési kötelezettséget.

Az alacsonyabb adókulcs adóalap-nagyságához kötése nyilvánvalóan elsősorban a kis- és középvállalatoknak kedvez, hiszen nyereségtömegük – miután mind a foglalkoztatottak száma, mind árbevételük „maximált” – ritkán lépi át az 500 millió Ft-os adóalap-határértéket, de kedvező a nagyvállalatoknak is. 2010-ben az adóalap nagysága szerint a következőképpen oszlottak meg a vizsgált társasági adóalany vállalkozások:

1. táblázat: Pozitív adóalappal rendelkező vállalkozások méret szerint 2010-ben

Adóalap-összege	Vállalkozások méretkategóriái a foglalkoztatottak száma alapján					
	0 fő, vagy nincs adat	Mikro- vállalko- zás (1-9 fő)	Kis- vállalko- zás (10- 49 fő)	Közép- vállalko- zás (50- 249 fő)	Nagy- vállalat (250 és több fő)	Össze- sen
Vállalkozások száma, db						
3 Pozitív adóalap 500 millió Ft alatt	52 573	177 386	20 209	2 764	258	253 190
4 Pozitív adóalap legalább 500 millió Ft	19	19	59	136	162	395
Pozitív adóalappal összesen	52 592	177 405	20 268	2 900	420	253 585
Vállalkozások megoszlása, %						
3 Pozitív adóalap 500 millió Ft alatt	99,96	99,99	99,71	95,31	61,43	99,84
4 Pozitív adóalap legalább 500 mill. Ft	0,04	0,01	0,29	4,69	38,57	0,16
Pozitív adóalappal összesen	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Amennyiben a feltétel nélküli 10%-os adókulcs 2010-ben a teljes évre vonatkozott volna, a mikro- és kisvállalkozások gyakorlatilag teljes köre, a középvállalkozások 95%-a 10%-os adókulcsot alkalmazhatott volna. A nagyvállalatok közül 61%-nak az adóalapja nem érte el a 500 millió Ft, így ezek is a 10%-os körbe tartozhattak volna, míg 39%-nak (162 cég) kellett volna a 2010 második felében a 10%-os adókulcs mellett a 19%-ost is alkalmaznia.

A pozitív adóalappal rendelkező vállalkozások adófizetése 2010-ben az alábbiak szerint alakult:

2. táblázat: Adóalap, számított és fizetett adó 2010-ben
(pozitív adóalappal rendelkező vállalkozások)

Megnevezés	Összes pozitív adóalappal rendelkező	Pozitív adóalap 500 millió Ft alatt	Pozitív adóalap legalább 500 millió Ft
Pozitív adóalappal rendelkező cégek száma (DB)	253 585	253 190	395
Adózás előtti eredmény, millió Ft	2 293 619	736 172	1 557 446
Adózás előtti eredményt csökkentő tételek összesen	2 784 705	1 418 664	1 366 041
Adózás előtti eredményt növelő tételek összesen	2 330 303	1 223 169	1 107 135
Számított pozitív adóalap, millió Ft	2 313 643	1 036 367	1 277 277
Számított társasági adó (a pozitív adóalap 10%-a, vagy 10/19%-a), millió Ft	377 814	144 284	233 530
Adókötelezettség (fizetendő adó), millió Ft*	291 457	139 570	151 887
<i>Számított adó az adóalap %-ában</i>	<i>16,33</i>	<i>13,92</i>	<i>18,28</i>
<i>Adókötelezettség (fizetendő adó) az adóalap %-ában*</i>	<i>12,60</i>	<i>13,47</i>	<i>11,89</i>

* A számított adó és a fizetendő adó közötti különbség az adómentességek és az adókedvezmények következménye.

2010-ben az adóalapot két részre kellett bontani: 181 naptári napra (első félév), illetve 184 naptári napra (második félév). Az utóbbi időszakra vonatkozóan 250 millió Ft adóalapig volt alkalmazható a feltétel nélküli 10%-os adókulcs. Az első félévre a 10%-os kulcs – az addig érvényben lévő szabályozás szerint – 50 millió Ft adóalapig és szigorú feltételek teljesítése esetén volt alkalmazható (adókedvezményt nem vett igénybe; legalább egy fő átlagos statisztikai létszám; a minimálbér kétszerese után fizetett járulékok az alkalmazottak után; rendezett munkaügyi kapcsolatok; az adózás előtti eredmény, vagy az adóalap érje el az elvárt jövedelem szintjét a tárgy és a bázisévben), egyébként 19%-kal kellett adózni.

A 2010-ben az 500 millió Ft-nál kisebb számított adóalappal rendelkező vállalkozások esetében a számított adó kulcsa 3,9%-kal magasabb volt annál, mint ha a teljes évre 10%-os – feltételekhez nem kötött – adókulcsot lehetett volna alkalmazni. Ez a számított adót tekintve 40,6 milliárd Ft „túlfizetést” jelent. Ennek a 2011-ben potenciálisan – minden egyéb körülményt változatlanul tekintve – a vállalatoknál tartható nyereségnek a túlnyomó része a kis- és középvállalatoknál maradhat. Ezt mutatja a következő oldal táblázata, amelyben a vállalkozások adóalapja és számított adója, valamint a 10%-os kulcs esetén a vállalatnál maradó adó az adóalap nagysága és méretkategóriák szerint csoportosítva szerepel.

3. táblázat: Az 500 millió Ft-nál alacsonyabb pozitív adóalappal rendelkező vállalkozások számított adója méretkategóriák szerinti bontásban 2010-ben

Méret-kategóriák	Számított adó alapja	Számított adó	Számított adó/ adóalap	Számított adóból visszamarad 10%-os kulcs esetén	A "túlfizetés" megoszlása
	millió Ft		%	millió Ft	%
0 fő, vagy nincs adat	91 504	12 904	14,1	3 754	9,2
1-9 fő	393 898	54 551	13,8	15 161	37,3
10-49 fő	333 727	46 301	13,9	12 929	31,8
50-249 fő	178 151	24 981	14,0	7 166	17,6
250 és több fő	39 086	5 547	14,2	1 638	4,0
Összes	1 036 367	144 284	13,9	40 648	100,0

Az 500 millió Ft alatti adóalappal rendelkező vállalkozások csoportjában a 2010. évi adóból a 10% kulcs alkalmazásával visszatartható nyereség 96%-ával a kis- és középvállalkozások rendelkeznek.

A 500 millió Ft-nál magasabb adóalappal rendelkező vállalkozások, amelyek 2011-től ugyancsak 500 millió Ft-ig terjedően számolhatnak 10%-os kulccsal, 2010-ben 250 millióig (a második félévre vonatkozóan) tehettek. Az alábbi táblázat utolsó sorában szerepel az az összeg, amely 2011-ben már nem lenne (lett volna) befizetendő, ha minden egyéb adózási körülményt változatlanul tekintünk. Az összeg mindössze 10 milliárdnyi, aminek 40%-a marad a nagyvállalatoknál.

4. táblázat: A legalább 500 millió Ft pozitív adóalappal rendelkező vállalkozások számított adója méretkategóriák szerinti bontásban, 2010-ben

Méret-kategóriák	Számított adó alapja	Számított adó	Számított adó/ adóalap	Adóalap 500 millió Ft-ig	Adóalap 500 millió felett	Éves 10%- kal nem fizetendő adó
	millió Ft		%	millió Ft		
0 fő, vagy nincs adat	25 789	4 472	17,3	9 500	16 289	475
1-9 fő	32 194	5 689	17,7	9 500	22 694	475
10-49 fő	100 994	17 798	17,6	29 500	71 494	1 475
50-249 fő	236 938	41 864	17,7	68 000	168 938	3 400
250 és több fő	881 361	163 706	18,6	80 500	800 361	4 025
Összes	1 277 277	233 530	18,3	197 000	1 079 777	9 850

A társasági adókulcsok, illetve a kulcsok alkalmazási feltételeinek változtatása következtében 2011-ben, változatlan adóalap feltételezésével, összességében mintegy 50 milliárd Ft-tal több forrás maradhatott a (nem pénzügyi, nem agrár) vállalkozásoknál, mint 2010-ben, ebből kb. 40 milliárd forint a kis és középvállalkozásoknál.

Össességében a társasági adóráta 10%-ra csökkentése 500 millió forint adóalapig **évente kb. 100 milliárd forinttal csökkenti a vállalatok társasági adó fizetési kötelezettségét** (ebből 50 milliárd forint 2010 második felében, további 50 milliárd 2011 első felében keletkezett).

Érdemes megemlíteni, hogy 2011-ben a költségvetési törvényben előírt 288 milliárd forinthez képest (amely pontosan 50 milliárd forinttal volt alacsonyabb, mint a csökkentett adót fél évig alkalmazó 2010. évben), 316 milliárd forint társasági adóbevétel keletkezett, azaz az adóbevétel tényleges kiesése elmaradt a várttól. Egy év adataiból még korai határozott következtetést levonni, mindazonáltal ez arra is utalhat, hogy az adócsökkentés nagyobb adófizetési hajlandóságot váltott ki a vállalatok körében.

4. A Személyi jövedelemadó változtatásának a hatása a kis- és középvállalkozások adóterheire

A 2010-ben elfogadott és 2011-től alkalmazott törvény a személyi jövedelemadó átalakításáról a személyi jövedelemadó egységesen 16%-os mértékre való csökkentését írja elő. Ez tehát egy lineáris, flat rate típusú adó, a korábban alkalmazott progresszív adórátákkal szemben. Ezzel egyidejűleg az adójóváírás rendszere fokozatosan (két év alatt) megszűnt.

4.1. A személyi jövedelemadó ráták és adókedvezmények az egykulcsos személyi jövedelemadó rendszert alkalmazó EU-országokban

Az EU-országok többsége progresszív személyi jövedelemadót alkalmaz, erősen változó kulcsokkal, sávhatárokkal és adókedvezményekkel. Az elmúlt évtizedben az adóráták folyamatosan csökkentek, és a progresszivitás is jellemzően mérséklődött. A felső adókulcs 1995-2011 között az EU-országok átlagában 10,6 százalékponttal, 47,3%-ról 37,1%-ra esett vissza (Eurostat, 2011).

Egykulcsos adórátát az EU-országok közül – Magyarországon kívül – 7 országban alkalmaznak, mind új tagország. Az egységes adóráták Észtországban 21, Lettországbán 25, Litvániában 15, Csehországban 15, Szlovákiában 19, Bulgáriában 10 és Romániában 16 százalék. Csehországban a 15%-os ráta az ún. szuperbruttó (a munkaadó által fizetett 34%-os járulékokkal növelt) keresetre rakódik rá, tehát a tényleges adókulcs 20,1%.

Az egykulcsos adórata mellett a legtöbb országban alkalmaznak bizonyos *adójóváírási rendszereket és adókedvezményeket*.

Észtországban 1994 óta van lineáris SzJA, az adórata az elmúlt másfél évtizedben folyamatosan csökkent, az induló 26%-ról 2011-ben 21%-ra. Ugyanakkor a 144 euró alatti havi bruttó keresetrész adómentes, miközben a havi bruttó átlagkereset 2011-ben 792 euró volt. Ennek következtében az átlagkereset személyi jövedelemadó rátája 12% volt. Emellett 3.195 eurós éves határig a képzési költségek, az ingatlanhitelek kamatai levonhatók az adóalapból, ami elsősorban szintén a kisebb jövedelműeknek kedvez, mivel az ő jövedelműeknek nagyobb arányát érinti az adókedvezmény.

Litvániában szintén 1994-től létezik egykulcsos SZJA, amelynek rátája kezdetben 33% volt, jelenleg 15%. A litván adórendszerben ugyanakkor a Magyarországon 2011-ig érvényben lévő adójóváíráshoz hasonló rendszer működik: havi 232 euró kereset alatt a 136 eurós jövedelemrész adómentes. Az adójóváírás a jövedelmek emelkedésével arányosan csökken, és 912 euró/hó jövedelemnél szűnik meg. Számos adócsökkentési lehetőség van: levonható az önkéntes nyugdíjpénztári befizetés, az életbiztosítás, a lakáshitelek kamatai, valamint az oktatási kiadások, mindezek együttesen az adózó jövedelem 25%-áig.

Lettországban 1997-től érvényes az egységes adórata, 25%-os adókulccsal (kivéve a 2009-es évet, amikor a nagy gazdasági visszaesés enyhítésére a rátát átmenetileg 23%-ra csökkentették, majd – a fiskális problémák miatt – 2010-ben 26%-ra emelték, 2011-ben pedig ismét visszavitték 25%-ra). Az adóalapot csökkenteni lehet bizonyos kiadásokkal: az élet- és egészségbiztosítási költségekkel, a magánnyugdíj-pénztári befizetésekkel (ezek maximált összege a jövedelem 20%-

a), illetve egyes gyógyászati és oktatási költségek is elszámolhatók. Lettorszáiban is létezik egy minimális adómentes összeg, amely az elmúlt években változott, de nagyjából az átlagbérek 10%-át teszi ki.

Csehországban 2008-ban vezették be az egységes SzJA adóráját. Ugyanakkor felemelték az adójóváírás felső határát, amely jelenleg az átlagkereset kb. 40%-a. A 15 (20,1)%-os egységes adóráta tehát csak az átlagkereset 40%-a feletti jövedelmek *marginális* adókulcsa. Az OECD adatai szerint az átlagkereset személyi jövedelemadója 11,4%, és még az átlagkereset kétszeresénél is csak 15,7%.

Szlovákiában 2004-ben vezették be az egykulcsos jövedelemadót (19%), nem csak a személyi, hanem a vállalati jövedelmekre és az általános forgalmi adóra is. A lineáris adókulcs ellenére a mindenkori létminimumként megjelölt összeg 19,2 szerese adómentes, mindaddig, míg az éves jövedelem nem haladja meg a létminimum százszorosát. Ennél magasabb jövedelem esetén az adómentes sáv csökken, majd megszűnik. Az egységes adókulcs tehát itt is csak a marginális ráta, azaz az adómentes határ feletti jövedelmekre érvényes. Az átlagkereset adóráta – az OECD Tax-Benefit Calculator² adatai szerint – mindössze 8,2%.

Bulgáriában 2008-ban vezették be az egységes, 10%-os személyi jövedelemadót, 2 éves előkészítés után, mialatt az adóráta progresszivitását jelentősen csökkentették (a felső adókulcsot a korábbi 40%-ról 24-re mérsékeltek). A rendkívül alacsony, 10%-os adókulcs mellett adójóváírás nem létezik, lényegében nincs adókedvezmény sem (csupán a rokkantaknak), és csak az adományok, illetve az önkéntes nyugdíjpénztári befizetések vonhatók le az adóalapból.

Romániában 2005-től van egységes SzJA adókulcs, amely 16%. A munkavállalók számára a törvény havonta kb. az átlagbér 10-15%-át kitevő összegnek az adóalapból való levonását teszi lehetővé. Az adómentesség érvényesítésének lehetősége degresszív, vagyis a jövedelem növekedésével a kedvezmény csökken. Amennyiben pedig az adóalany jövedelme meghaladja a 30.000 RON-t, már semmilyen kedvezmény figyelembe vételére nincs lehetőség. Ezáltal a tényleges adóterhelés progresszív jellege megmaradt.

Mint a fenti rövid ismertetésből is kitűnik, az egységes személyi jövedelemadó rátának és az adójóváírás rendszerének nem feltétlenül együtt járnia. Szinte valamennyi vizsgált országban létezik vagy egy adómentes alsó sáv és/vagy az adójóváírás rendszere, továbbá jellemzően vannak az adóalapból levonható költségek (oktatás, lakáshitel-kamat, magánnyugdíj-pénztári befizetés, stb). Ezek az alsó jövedelmi kategóriák számára jelentős könnyítést jelentenek, mivel az adómentes sáv az alacsony keresetek arányosan nagyobb részét érintik, mint a magasabb keresetűeket, csökkentve ezzel a kiskeresőkre eső adóterhet.

A fenti leírás nem tér ki a családi, illetve a gyermekek után járó esetleges adókedvezményekre, mivel ezek országonként nagyon különbözőek, és lényegében függetlenek attól, hogy egy országban progresszív vagy lineáris adórendszer működik. A gyermekek után számos, progresszív adókulcsokat alkalmazó országban is létezik adókedvezmény.

---

² http://www.oecd.org/document/18/0,3746,en_2649_33933_39717906_1_1_1_1,00.html

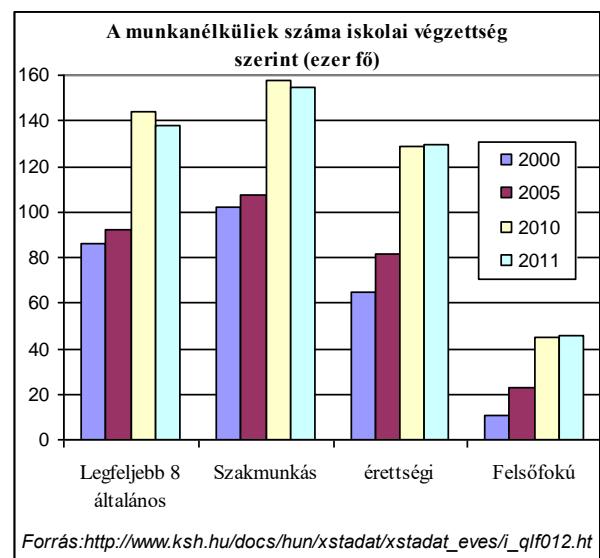
Az egységes személyi jövedelemadóról számos országban folyt intenzív gazdaságpolitikai diskusszió, azokban is, amelyek végül nem a bevezetés mellett döntöttek. A lineáris adó mellett és ellen is szólnak közgazdasági érvek.

Az egykulcsos adórata mellett szól viszont az egyszerűség és átláthatóság, valamint, hogy a magasabb keresetűek amúgyis lényegesen több adót fizetnek, s az ő adózási hajlandóságuk emelése jelentősen növelheti az összes adóbevételt. A NAV adatai szerint 2010-ben az összevonás alá eső éves jövedelem mintegy egyharmada a 4 millió forint feletti sávban keletkezett, részarányuk az összes SzJA fizetésben pedig megközelítette a 70%-ot.

A lineáris adókulcs elleni fő érv a társadalmi szolidaritás hánya, mivel az az alacsony keresetűek relatív jövedelmére erősen negatív hatással van. Ez különösen súlyos gondot okozhat egy olyan országban, amelyben a minimálbérből származó nettó kereset és a szociális ellátásból megszerezhető jövedelmek közötti különbség viszonylag kicsi.

1. ábra

Ilyen esetben a legalacsonyabb keresetekre is kivetett egységes adó aránytalanul sújthatja az alacsony keresetűeket és egyúttal csökkentheti a munkakínálatot (kevésbé éri meg dolgozni a segélyhez képest). Különösen vonatkozik ez a kevésbé iskolázott rétegekre, amelyek körében a legmagasabb a munkanélküliség. Az 1. ábra adatai azt jelzik, hogy a válság elsősorban a legfeljebb középfokú végzettségű rétegeket sújtotta, amelyek jellemzően nem rendelkeznek magasabb havi keresettel, mint a 2010. évi adótörvények által meghatározott alsó adókulcs felső határa volt (5 millió forint szuperbruttó, ami 3,93 millió forint nettó keresetnek felel meg), amely 2011-ben eltörlésre került.

4.2. Az induló helyzet Magyarországon

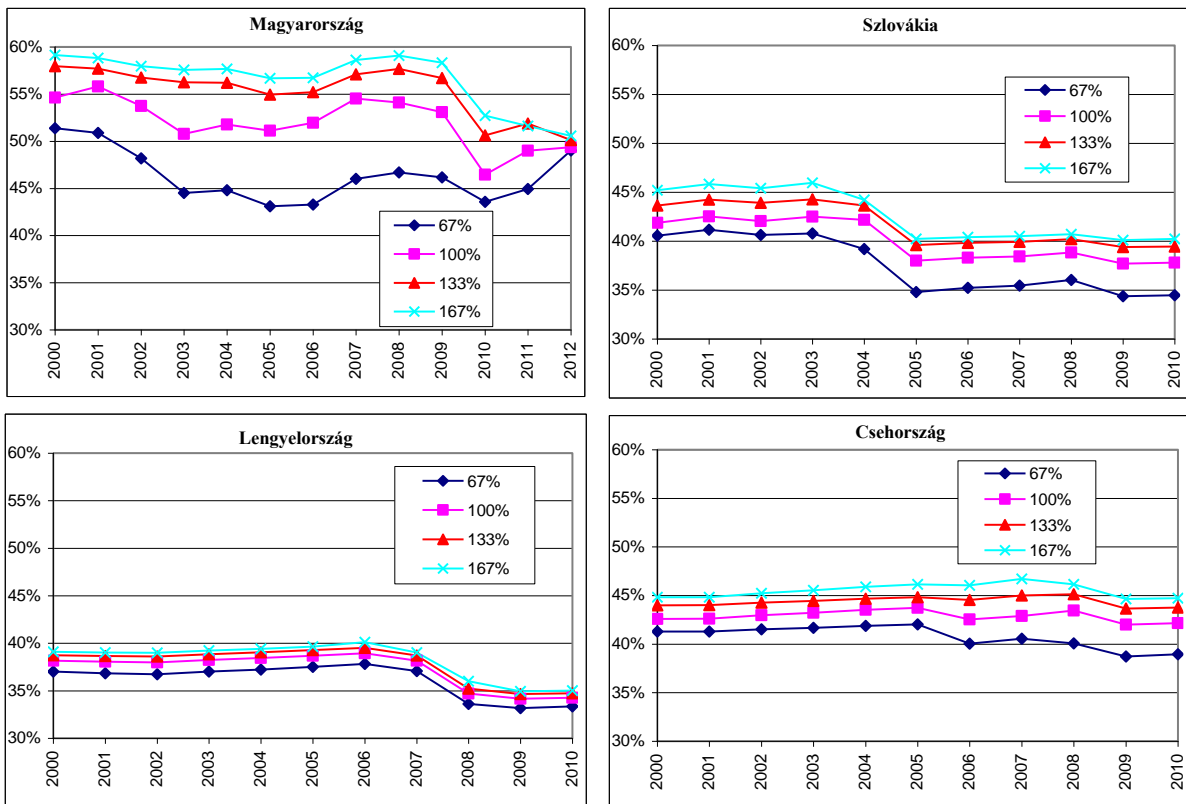
Magyarországon a béreket terhelő adóék³ az Európai Unió belül a legmagasabbak közé tartozik, 2009-ben az 53,1%-os magyar adóéket csak a belga szint haladta meg. A bérek súlyos adóztatása kedvezőtlen a versenyképesség szempontjából, különösen a jelentős élők munkát tartalmazó, magas hozzáadott értéket termelő ágazatokban.

³ Az adóék a munkaadó által fizetett teljes bérköltség és a munkavállaló által kézhez kapott nettó kereset százalékos különbségét méri. Tartalmazza tehát a munkaadók és a munkavállalók által fizetett valamennyi adó és járulékot. Az OECD, amely a legrészletesebb statisztikákkal rendelkezik az adóék alakulásáról, a bruttó átlagbér 67, 100, 133 és 167 százalékára vonatkozóan készít adóstatistikákat, különböző családi kategóriákra: gyermekes, gyermektelen, egyedülálló, házas, stb. Erre azért van szükség, mert a legtöbb országban az adóztatás fontos eleme a családi státusz, és a gyermekkedvezményeket az adórendszerben (is) érvényesítik. Ebben az írásban, ha máshol nem jelöljük, az egyedülálló, gyermektelen munkavállalói kategóriát vizsgáljuk.

Emellett 2010-ig a személyi jövedelem adóztatása erősen progresszív volt, aminek egyedülálló sajátossága volt, hogy már az átlagjövedelem is a felső adókulcsba esett. Ennek következtében már a legalsó kategória és az átlagjövedelem adóéke között is igen nagy eltérés volt tapasztalható, amely különbség bizonyos években óriásira nőtt (2. ábra). 2008-ban az átlagbérek 67, illetve 167%-ára felszámított adóék közötti különbség több mint 11 százalékpont volt, amely eltérés egyetlen uniós országban sem volt található, a vizsgált időszak egyetlen évében sem (az adóék nagyságát az EU-országokban a 2. melléklet részletesebben is bemutatja).

Figyelemre méltó emellett, hogy az adóztatás Magyarországon évenként erős ingadozásokat mutatott, lényegében a legerősebbeket az egész Európai Unióban, ahol az országok többségében az adóék nagymértékben stabil volt, amely stabilitást csak olykor-olykor szakította meg egy-egy adóreform, amely azután egy új, szintén stabil pályára állította a munka adóztatásának mértékét. Magyarországon azonban egyetlen évet sem találunk, amikor bármelyik jövedelmi kategória adóéke változatlan maradt volna. Az évenkénti jelentős mozgások részben attól függtek, hogy a gazdaságpolitika éppen osztogató, vagy ellenkezőleg: megszorító fázisban volt, és attól is, hogy az éppen szükséges megszorítást a kormány mely jövedelmi csoportokra gondolta inkább hárítani. A béreket terhelő adószintek tehát az éves gazdaságpolitikai kanyarok áldozatává vált.

2. ábra: A béreket terhelő adóék a bruttó átlagjövedelem 67, 100, 133 és 167 százalékán a visegrádi országokban

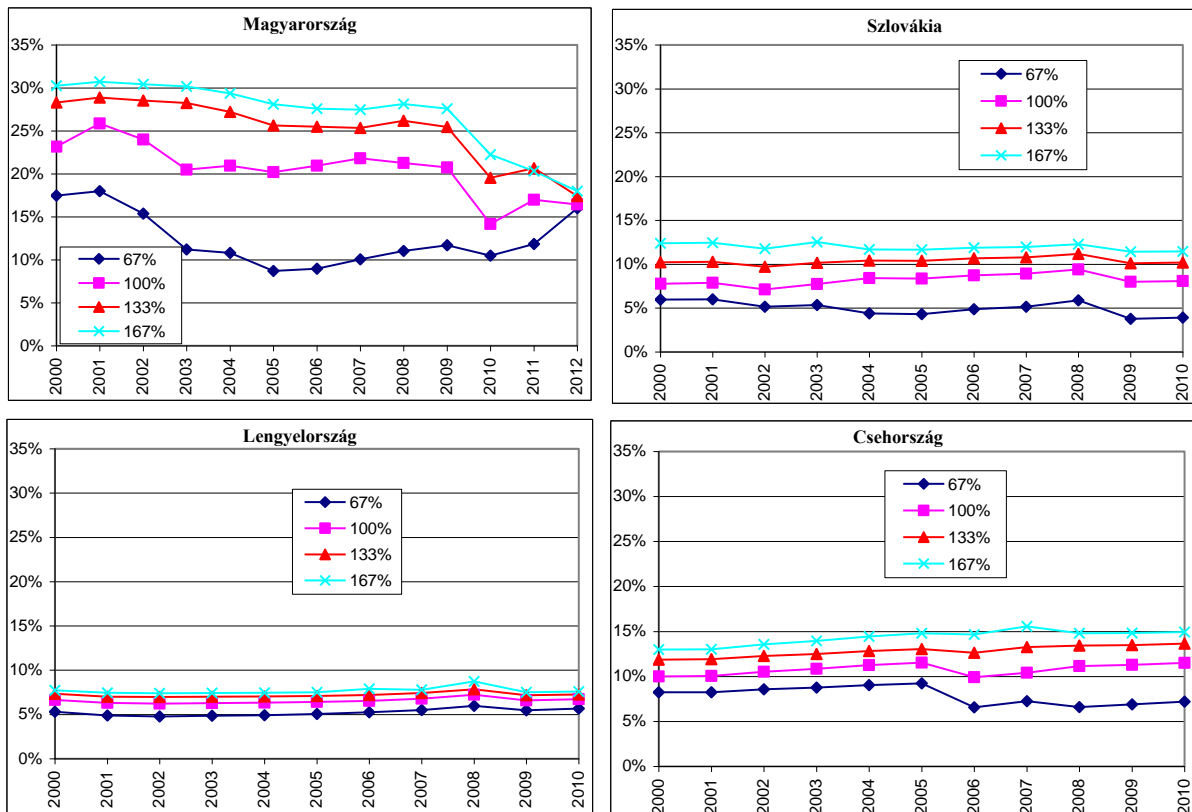

Forrás: OECD, Taxing wages 2011, Magyarországra 2011-2012 évekre saját számítás

A 2. ábra a magyar adatokat 2012-ig mutatja, 2010-ig az OECD adatai, 2011-12-re saját számítások alapján. A többi országra vonatkozóan nem volt mód hasonló számításokat végezni az elmúlt 2 évre. De így is lehetőség van arra, hogy megvizsgáljuk, hogy a magyar 2012. évi adóztatás mértéke és szerkezete hogyan viszonyul a többi EU-ország hasonló adataihoz 2010-ig.

A 2. ábra adatai egyértelműen mutatják, hogy az adóztatás progresszivitása már 2010-ben jelentősen csökkent, amikor az alsó adókulcs felső határa számottevően emelkedett (szuperbruttóban számolva évi 5 millió forintra, hagyományos bruttó értelemben 3,9 millió forintra). 2011-ben a felső adókulcs megszüntetésével és az egységes 16 (a szuperbruttóra való vetítés miatt valójában 20,3) százalékos adókulcs bevezetésével tovább csökkent az átlagbérek 167%-át kitevő keresetek adózása, az alsó kategória és az átlagbérek adóterhe viszont az adójóváírás csökkentése miatt kissé emelkedett. 2012-re viszont – az adójóváírás kivételével – a különböző jövedelmi kategóriák adóztatása a felső keresetkategória adójának jelentős csökkenése és az alsó kategória számottevő emelkedése következtében lényegében összeért, már csak 1 százalékponttal különbözött egymástól, ami nem csak a visegrádi országok között, hanem az egész Európai Unióban egyedülálló. A többi visegrádi országban ugyanis, még azokban is (Csehország, Szlovákia), amelyekben lineáris az adókulcs az átlagjövedelem 67%-át és a 167%-át reprezentáló jövedelmi kategória között 4-5 százalékpontos különbség tapasztalható.

3. ábra: A munkavállalók által fizetett személyi jövedelemadó a bruttó bérek százalékában, a bruttó átlagjövedelem 67, 100, 133 és 167 százalékán a visegrádi országokban

Forrás: OECD, Taxing wages 2011, Magyarországra 2011-2012 évekre saját számítás

A adóknak a különböző jövedelmi kategóriák közötti különbsége túlnyomórészt a *személyi jövedelemadó* rátákban tapasztalható eltérések (vagy azonosságok) következménye (3. ábra), mivel az országok többségében sem a munkaadók, sem a munkavállalók által fizetendő társadalombiztosítási járulékok tekintetében nincsen számottevő különbség az egyes kereseti kategóriákban.

2012-ben a magyar személyi jövedelemadó-ráta nem csak egységes, hanem a visegrádi országok között a legmagasabb lett, azáltal, hogy a magyar adórendszerből mindenféle adómentes sáv vagy adó-jóváírási szisztéma kikerült, amely pedig, mint a 4.1. pontban bemutattuk, még a lineáris adókulcsot alkalmazó EU-országok többségében is valamilyen formában fennmaradt. A személyi jövedelemadó rátája a bruttó kereseteken belül a többi visegrádi országban (az egységes adókulcsok alkalmazó Csehországban és Szlovákiában is) nem azonos az egyes jövedelmi kategóriákban, a 4.1. pontban bemutatott, jellemzően degresszíven alkalmazott adókedvezmények miatt.

A 4.1. pontban leírt példákban és a 3 ábra adataiból is megállapítható, hogy az egységes SzJA kulcs alkalmazása és bizonyos adókedvezmények fenntartása az alsó jövedelmi kategóriákban *nem mond ellent egymásnak*. Legfeljebb annyiban, hogy a lineáris adókulcs bevezetése a felső jövedelmi csoportok adójának csökkenése következtében adóbevétel-kieséssel jár, amelyet a költségvetési szempontok miatt valahonnan pótolni kell. Ezért volt jellemző, hogy az egységes adókulcsot, az adókedvezmények bizonyos körének fenntartása, sőt, egyes országokban az emelése mellett, elsősorban olyan országokban vezették be, amelyek megfelelően stabil fiskális pozíciókkal rendelkeztek, ami lehetőséget nyújtott az időleges adókiesések elviselésére a költségvetésben.

A felső jövedelmi kategóriák adóztatásának mérséklése miatt a személyi jövedelemadóból kieső bevételeket más adófajták felemelésével, azaz az adórendszer átstrukturálásával is lehet kompenzálni, mint pl. Szlovákiában, ahol a lineáris SzJA 2004. évi bevezetését az ÁFA-kulcs felemelése kísérte (19%-ra), azaz a direkt adóbevételek kiesését az indirekt adókkal pótolták. Az ÁFA-kulcs 2012-ben Magyarországon is emelkedett ugyan, a lineáris adó bevezetésével egyidejűleg, de ez elsősorban az általános fiskális konszolidáció célját szolgálta, és nem a felső jövedelmi kategóriák adójának csökkenéséből származó bevételkiesést.

4.3. A lineáris adó bevezetése és az adójóváírás megszüntetése

A magyar adópolitikában 2011-12-ben a személyi jövedelmek terén bekövetkezett változásokat érdemes különválasztani az egységes adóráta bevezetésének és az adójóváírás megszüntetésének hatására. A kettő Magyarországon is részben elkülönült az elmúlt 2 évben, továbbá, mint láttuk (4.1. fejezet) az egykulcsos jövedelemadót alkalmazó közép-kelet-európai országok többségében sem jár feltétlenül együtt.

2011-ben jórészt csak a lineáris adókulcs bevezetése következett be, az adójóváírás nem szűnt meg, csak az igénybevétel felső jövedelmi határa és a mértéke csökkent. Teljes megszüntetésére csak 2012-ben került sor.

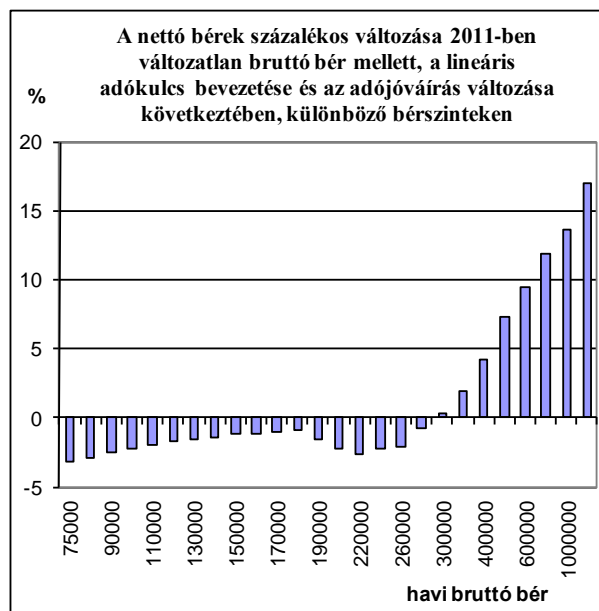
2011-ben az adójóváírás – csökkentett – fenntartása miatt a költségvetés bevétele jelentősen csökkent: a személyi jövedelemadóból származó bevételek a 2010. évi 1.767 milliárd forintról

1.382 milliárdra estek vissza, a költségvetés előzetes, cash flow adatai alapján. Becslések szerint ennek mintegy fele volt betudható a felső adókulcs csökkentése miatti adókiengedésnek, és másik fele a családi adókedvezmény bevezetésének.

4. ábra

A költségvetési adóbevételek kiesését a havi bruttó átlagkeresetek (2011-ben 213.054 forint) 135%-át (280 ezer forintot) elérő vagy meghaladó kereseti kategóriákban bekövetkezett adócsökkentés okozta, de az átlagkeresetek két- és félszeresénél is az adóbevétel kiesés a kereset majdnem 10%-a (4. ábra). Az átlagkeresetek 5-szörösénél (kb. 1 millió forint) a nettó jövedelmek emelkedése (változatlan bérszint mellett) a 13%-ot tett ki, 2 millió forintnál pedig megközelítette a 17%-ot.

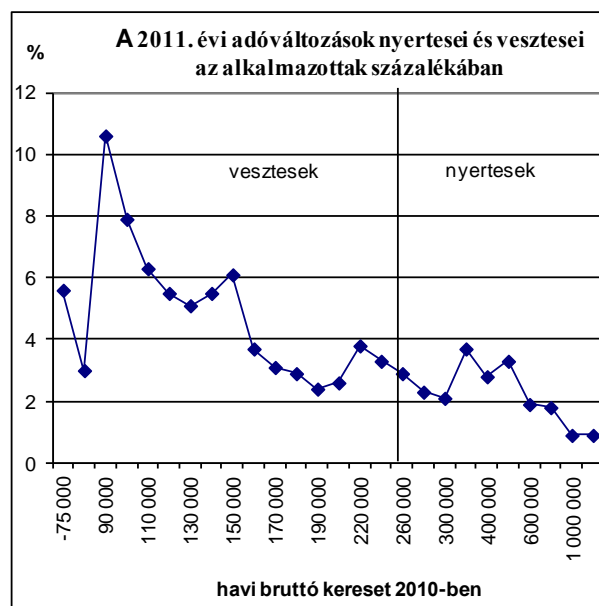
Ezzel szemben állt az átlagkereset 1,2 szeresénél kevesebbet keresők 2-4%-os nettó keresetcsökkenése, változatlan bruttó bér mellett. Ennek oka az adójóváírás változtatása volt, amely a korábbi, havi 15.100 forintról 12.100 forintra csökkent, teljes igénybevételi lehetőségének felső határa pedig évi 2.750 ezer forint jövedelemre esett vissza.

5. ábra

A nettó jövedelemcsökkenés a havi 280 ezer forintról kevesebbet keresőket érintette (változatlan bérszint mellett), akik a teljes alkalmazotti munkaerő-állomány 82%-át képviselik (5. ábra). A nettó jövedelemnövekedést elérők, azaz a nyertesek aránya 18%, számszerint kb. 400 ezer fő. Ez a torz magyar jövedelmi struktúra sajátosságaiból származik: az alkalmazottak mintegy 6%-a keresett 2010-ben kevesebbet, mint havi 75 ezer forint (a minimálbér 78 ezer forint volt), és több mint 10%-a havi 80-90 ezer forint között.

A 4. és az 5. ábra adatainak összevetéséből (az érintett jövedelemcsoportokban szereplők száma és esetükben az adókiengedés összegének szorzata) az az eredmény adódik, hogy az egykulcsos adó alkalmazása következtében a „nyertesek” összesen kb. 400 milliárd forint jövedelemnyereséget értek el, azaz változatlan bérszintek mellett ennyivel csökkent volna az állam SzJA bevétele ebből a jövedelmi csoportból.

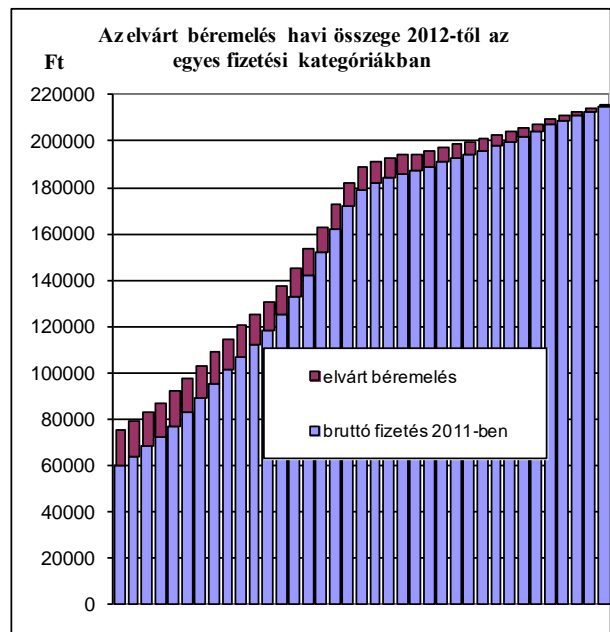
Ezt bizonyos mértékig kompenzálta az alacsony keresők népes csapatának fajlagosan alacsonyabb, de összességében jelentős mértékű befizetése, valamint a bérek kényszerű emelése.

Összességében 2011-ben mintegy 400 milliárd forinttal csökkent az állam SzJA bevétele, 1.767 milliárd Ft-ról 1.382 milliárdra, amelynek durván felét a családi adókedvezmények (ezekkel itt nem foglalkozunk), másik felét az egységes adókulcsra való áttérés okozta. 2012-ben viszont a költségvetés ismét növekedést vár ebből az adónemből (1.574 milliárd forint). A 200 milliárd forint növekmény túlnyomó része a 216 ezer forint alatti kereseteknek az adójóváírás megszüntetése miatt jelentősen megnövekedett adóterheiből származik.

A **2012. évi** adóváltozások sokkal nagyobb mértékben változtatták meg a bérszerkezetet és a bérarányokat, mint az előző évek. Az adójóváírás teljes kivezetése az alsó jövedelem-kategóriákban 10-20 ezer forintos nettó bércsökkenést okoz, amennyiben a vállalatok nem képesek ezt a megfelelő béremelésekkel kompenzálni.

6. ábra

Az elvárt béremelés 59.600 forint alatt az éves kereset 26%-a, e fölött, 216.000 ezer forint havi bruttó keresetig csökkenő mértékű (6. ábra). A vállalatok nehéz döntés elé kerültek. Ha nem hajtják végre az elvárt béremelést, akkor egyrészt az alacsony keresetű dolgozóik nettó fizetése jelentősen csökken, másrészt büntetésre számíthatnak az állami szervek részéről. Az adójóváírás kivezetése ugyanis együtt járt a minimálbér (93 ezer forintra), és a legalább középfokú végzettségűekre vonatkozó garantált bérminimum (108 ezer forintra való) felemelésével. Az adójóváírás eltörlésének és a minimálbér drasztikus felemelésének a hatása némileg összerosódott. Az alsó jövedelmi kategóriákban az elvárt béremelés mértéke nagyobb, mint amennyi az adójóváírás megszüntetésének a nettó jövedelmeket csökkentő hatása miatt szükséges lenne, mivel itt egyúttal a minimálbér és a bérminimum elérése is cél volt. Az elvárt béremelés elmaradása ugyan „csak” a dolgozók fizetésének jelentős csökkenésével és a vállalatok állami pályázatokból való kizárásával járt volna együtt, az előírt minimálbér betartásának hiányát viszont az állam bírság kiszabásával bünteti.

Az elvárt béremelés feltételeit teljesíteni nem tudó vállalatok számára menekülési útként maradt még a dolgozók akár tényleges, akár színlelt elbocsátása.

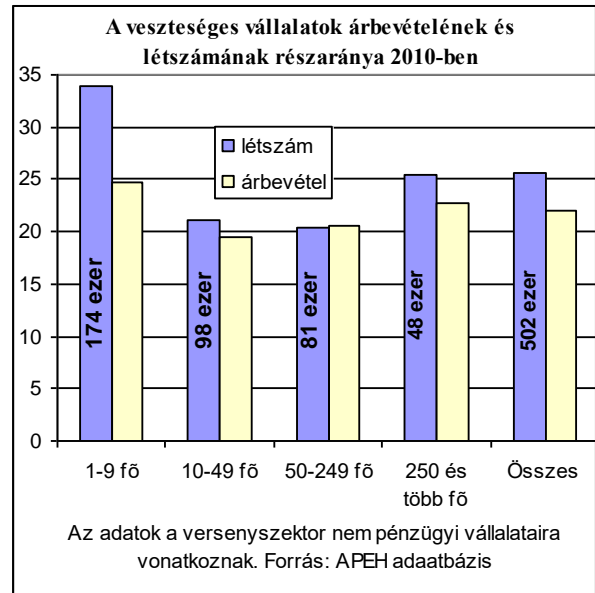
Mivel az már kezdetben egyértelmű volt, hogy a vállalatok jelentős része nem képes kigazdálkodni ilyen nagymértékű béremelést, a szabályozás értelmében 190 ezer forintig kedvezmény vehető igénybe a szociális hozzájárulásnak átnevezett munkáltató

társadalombiztosítási járulékból. Ez azonban csak a bruttó keresetet minden dolgozó számára legalább 5%-kal felemelni képes munkáltatókra érvényes.

7. ábra

A vállalatok jelentős része azonban a minden dolgozóra kiterjedő 5%-os béremelést sem tudja teljesíteni. A 7. ábra tanúsága szerint 2010-ben a versenyszektorban működő veszteséges, nem-pénzügyi vállalatoknál 502 ezer munkavállaló dolgozott, ebből kb. 450 ezer fő a mikro-, kis- és középvállalatoknál (több mint 84 ezer cégről van szó). A 2011. évi adatok még nem ismertek, de az általános gazdasági helyzet alakulása alapján nehezen képzelhető el, hogy pénzügyi helyzetükben érzékelhető pozitív elmozdulás történt volna. A veszteséges vállalatok pedig aligha képesek a béreket akár 5%-kal is emelni.

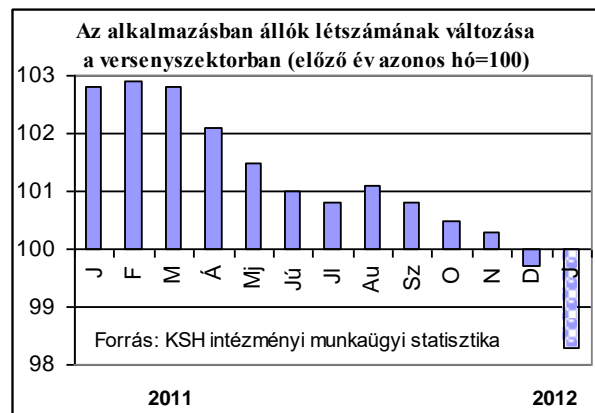
Ezért a kormány 2012. áprilisában új törvényt fogadott el, amelynek értelmében 21 milliárd forint keretösszegig a vállalatok az 5%-os béremelés 2 vagy 3 százalékpontos támogatására is pályázhatnak. Az NGM 400-500 ezer vállalkozás jelentkezésére számít, holott a feltételek nagyon szigorúak, pl. a támogatást kapó vállalatoknak garantálniuk kell, hogy dolgozóik létszámát nem csökkentik a 2011. évi létszámhoz képest. Ma még nem becsülhető meg, hogy hány vállalat fog élni ezzel a lehetőséggel. Mindenesetre a létszám változatlanul tartása nagyon kemény feltétel a cégek számára, mivel az átlagosan stagnáló gazdasági helyzet mellett sok vállalat árbevételének csökkenése várható, ami a létszám fenntartását kétségessé teszi.

4.4. Az SzJA változtatások becsült hatása a kis- és középvállalatok adóterheire

Ma még nehéz megítélni, hogy a vállalatok hogyan fognak reagálni az adóváltoztatásokra, milyen mértékben lesznek képesek megfelelni az állami elvárásoknak a bérek emelése terén. És amelyek nem lesznek képesek, milyen menekülő utakat választanak.

8. ábra

Az első havi adatok eléggé aggasztóak. 2012 januárjában a versenyszektorban teljes és nem teljes munkaidőben foglalkoztatottak létszáma 2,7%-kal csökkent (8. ábra), holott a megelőző évben – ugyan lassuló ütemű, de – inkább emelkedő tendencia volt jellemző. Januárban a versenyszektorban a legalább 5 főt foglalkoztató cégek 32 ezer fővel kevesebbet foglalkoztattak. Ugyanakkor a versenyszektorban alkalmazottak havi bruttó rendszeres keresete 9,6%-kal nőtt, a

nem rendszeres kereset viszont 40,3%-kal csökkent. Utóbbiban szerepet játszhatott az is, hogy 2011 első hónapjában kimagasló volt a nem rendszeres keresetek emelkedése, mivel a cégek 2010 végén a magasabb kereseti kategóriákban történt jelentős adócsökkentés miatt igyekeztek a prémiumok, bónuszok és jutalmak kifizetését 2011 elejére tolni. A 9,6%-os rendszeres bruttó keresetemelkedés viszont azt mutatja, hogy a vállalatok számottevő része végrehajtotta az elvárt béremelést.

Az NGM információja szerint az adójóváírás kivezetésében 1,8 millió fő érintett, ebből számításaink szerint 300 ezer fő a köz-, 1,5 millió fő pedig a versenyszektorban dolgozik. 2012. februárig 1,145 millió főre vettek igénybe adókedvezményt. Mivel a közszektorban a béremelést maradéktalanul végrehajtották, az a 655 ezer fő, akinek az esetében nem vagy nem elégséges mértékben történt béremelés, mind a versenyszektorhoz tartozik. A versenyszektorban dolgozó és az adójóváírás megszüntetésében érintett 1,5 millió fő 45%-a, a versenyszektorban foglalkoztatott összes dolgozó mintegy egynegyede tehát nettó bércsökkenést szenvedett el.

Egy-két hónap adataiból még természetesen nem lehet messzemenő következtetéseket levonni, különösen akkor, ha alapvető és mélyreható változások hirtelen, megfelelő előkészítés nélkül (hiszen még 2012. áprilisában is jelennek meg visszamenőleges szabályok a 2012. év egészére) mennek végbe. Az alkalmazkodási folyamat a vállalatoknál tehát még korántsem ment végbe. Ezért legfeljebb csak különböző scenáriókat lehet felvázolni a vállalatok várható magatartására vonatkozóan.

1. scenárió: Minden vállalat végrehajtja a legalább 5%-os béremelést valamennyi dolgozójára, s ezzel lehetősége van az állami adókedvezményeket igénybe venni.

5. táblázat: A versenyszféra vállalatainak számított pótlólagos bérköltsége 2012-ben, ha minden vállalat 5%-kal emeli a dolgozók bérét, milliárd forint

Vállalati méretkategória	Számított bérköltség, 2011*	5%-os béremelés	5%-os béremelés járuléka	Béremelés költsége összesen
0-9 fő	664	35	10	45
10-49 fő	789	42	12	54
50-249 fő	898	48	14	61
kkv-k összesen	2 351	125	36	160
50 fő felett	1 722	91	26	117
összesen	4 073	216	62	277

* A 2011. évi, a vállalat méret szerinti bérköltség becslés adat, azt feltételezi, hogy minden vállalati méretkategóriában az átlagos évi 5,3%-os bruttó béremelés valósult meg..

Forrás: APEH anonimizált vállalati adatbázis 2010.

A számítások szerint tehát a minden dolgozóra kiterjedő 5%-os béremelés 2012-ben 160 milliárd forint plusz bérköltséget okoz a mikro- kis- és középvállalatoknak. Ez a mikro-vállalkozások összes költségének 0,3%-át, a kis- és közepes vállalatoknál 0,24-0,25%-át képviseli. Hozzá kell tenni, hogy az 5%-os béremelést azok a vállalatok, amelyek erre képesek, feltehetőleg egyébként is végrehajtanák, mivel még ez sem elégséges az 5,5-6%-os várható infláció kompenzálására.

A problémát az jelenti, hogy a vállalatok egy része bizonyosan nem képes az 5%-os béremelés többletköltségeinek a vállalására. Azoknak a veszteséges vállalatoknak a nagy része, amelyeket a 7. ábrán bemutatunk, bizonyára nem lesz képes erre.

Számukra elvileg rendelkezésre áll az áprilisban meghirdetett⁴ pótlólagos állami támogatás, amely az 5% felére vonatkozik. A támogatás azonban nagyon szigorú feltételeket szab, amelyek közül a létszám változatlanul tartása különösen kockázatos vállalkozásnak számít az amúgyis nehéz helyzetben lévő vállalatok számára.

2. szcenárió: A minimálbér felemelésének a hatása

Az elvárt béremelés elmaradása esetére ugyan a kormány a munkaügyi ellenőrzések során bírság kiszabását helyezte kilátásba, erre azonban valószínűleg nem kerül sor, mivel ez számos cég ellehetetlenüléséhez vezetne. A pályázatokból való kizárás azonban tényként kezelhető, hiszen a pályázatok esetén már jelenleg is bizonyítani kell az elvárt béremelés végrehajtását.

A minimálbérek felemelése a megszabott szintre azonban törvényi előírás, amelynek megszegését a kormány munkaügyi bírsággal bünteti. Azok a vállalatok, amelyek képesek a valamennyi dolgozóra érvényes béremelést végrehajtani, a minimálbér eléréséhez szükséges béremelés 5% feletti részét is megkaphatják állami adókedvezmény formájában. Ebben a kategóriában az elvárt béremelésnek és a minimálbér felemelésének a kezelése és a hatása egybeesik. Azok a cégek, amelyek nem tudnak 5%-os generális béremelést finanszírozni, azok a minimálbér felemelésének valamennyi pénzügyi terhét maguk kell, hogy viseljék.

6. táblázat: A minimálbér és a garantált bérminimum felemelése miatt szükséges béremelés 2012-ben, millió forint

Vállalati méretkategória	Érintett létszám ezer fő		Szükséges béremelés millió ft			Szükséges béremelés %	
	Minimálbér	garantált bérmin.	Minimálbér	garantált bérmin.	Összesen	Minimálbér	garantált bérmin.
1-9 fő	66,9	267,4	9 016	36 556	45 572	15,3	13
10-49	55,5	132,5	7 722	18 687	26 409	14,3	12,3
50-249	52,8	60,2	7 187	8 232	15 419	14	12
kkv-k összesen	175,2	460,1	23 925	63 475	87 400		
250 fő felett	85,7	77,4	11 272	9 956	21 228	13,2	11,2
Összesen	260,8	537,4	35 197	73 431	108 628		

Forrás: Az NGM kimutatása a Nemzeti Gazdasági és Társadalmi Tanács számára

A minimálbér és a garantált bérminimum elérése a kis- és középvállalatok számára 87,4 milliárd forint plusz költséget jelent, amennyiben a cégek nem képesek az 5%-os béremelést végrehajtani (6. táblázat). Ennek több mint fele a mikro-vállalkozásokra esik, 45,4 milliárd forint, az érintett létszám 330 ezer fő. További 30%-a pedig a kisvállalatokra jut, amelyek 187 ezer érintett főt foglalkoztatnak.

⁴ Kérdés persze, hogy az év folyamán két részletben megítélhető állami támogatás odaítéléséig mi történik azokkal a munkavállalókkal, amelyek a nehéz helyzetben lévő cégeknél dolgoznak, és legjobb esetben is csak valamikor nyár körül kaphatják meg kieső bérük visszamenőleges kompenzálását.

Ugyanakkor a mikro-vállalatok egynegyede veszteséges, amelyeknél 174 ezer ember dolgozik, az ebben a vállalati kategóriában foglalkoztatottak több mint egyharmada. Ennek a foglalkoztatotti rétegnek a jelentős része veszélyeztetett.

Az adószabályok változtatásának egyik ki nem mondott, de implicit kiinduló pontja, hogy a mikro- és kisvállalatok nehezen számszerűsíthető, de markáns része visszaél az adószabályokkal, és olyan dolgozókat is minimálbéren jelent be, akik valójában többet keresnek, és a különbözet zsebbe vagy számlával kapják meg. Az adóelkerülésnek ez a módja valóban létezik. Ha feltételezzük, hogy a munkavállalók kb. egyharmada esetén ez a helyzet (ez a rendelkezésre álló becslések felsőbb kategóriája), akkor az is feltételezhető, hogy a mikro- és kisvállalatoknál foglalkoztatott, és a minimálbér emelésében érintett 550 ezer dolgozó közül 170-180 fő esetén a minimálbér emelése nagyobb probléma nélkül végrehajtható, mivel a tényleges bér eddig is magasabb volt, legfeljebb az adóvonzat emelkedik meg. Az is feltételezhető, hogy a minimálbérrel nem manipuláló egyéb, nem veszteséges cégeknél is végrehajtható a minimálbér emelése, elsősorban azoknál, amelyek képesek az 5%-os általános béremelésre, ez további 170-180 ezer főt jelenthet. A veszteséges cégeknél azonban az emelés nagyon kétséges. Az érintett 170 ezer fő akár harmadának-felének a munkahelye is veszélybe kerülhet, akár csak fiktív elbocsátás, és a feketepiacra való átlépés által (ez munkaerő-piaci szempontból még a jobbik helyzet), akár tényleges elbocsátás által.

A fenti 2 scenárió mellett természetesen számos egyéb, köztes scenáriót is fel lehet vázolni. Az azonban bizonyos, hogy a veszteséges cégek jelentős része számára a minimálbér kigazdálkodása megoldhatatlan feladatot jelenthet. Kérdés, hogy mekkora részük képes az áprilisban meghirdetett kiegészítő támogatás igénybe vételére.

Ma még azt is nehéz megítélni, hogy az adójóváírás kivezetésének első kéthavi kedvezőtlen munkaerőpiaci hatását követően a regisztrált foglalkoztatás az év folyamán tovább csökken-e. Miközben azonban a kedvezőtlen hatás számszerűsítése ma még nem lehetséges, az biztos állítható, hogy az intézkedés *pozitív* munkaerő piaci hatással *nem* jár, a foglalkoztatást nem ösztönzi. A bérköltségek ugrásszerű, a gazdasági helyzettel összhangban nem lévő emelkedése, valamint az adókedvezmények igénybe vételével együtt járó megnövekedett adminisztrációs terhek és a bizonytalanságok inkább a foglalkoztatás növelése ellen hatnak.

5. Bankadó és a kkv szektor banki finanszírozása

A kkv szektor banki finanszírozási lehetőségeinek alakulása és a bankadó bevezetése és mértéke között nehéz közvetlen összefüggést kimutatni. Tudjuk, hogy a bankadó visszafogja a bankok hitelezési képességét, ami korlátozza az ügyfelek hitelkeresletének a kielégítését. Ugyanakkor a válság következtében a vállalatok, ezen belül a kkv szektor hitelkereslete is csökkent. Azt, hogy a hitelkereslet és a hitelkínálat visszaesése milyen mértékben hatott a kkv-k hitelezésének csökkenésére, nem tudjuk pontosan megmondani. A teljes vállalati hitelállomány vonatkozásában Sóvágó (2011)⁵ modellezési eredménye szerint 2010 végén a kínálat csökkenése 2/3, míg a keresleté 1/3 részben járult hozzá a banki hitelezés visszaeséséhez. Ha azt feltételezzük, hogy a kkv szektor esetében is hasonló mértékben járult hozzá a hitelezés csökkenéséhez a kereslet és a kínálat visszaesése, akkor valószínűleg nem tévedünk nagyot. Ezen túlmenően azt sem tudjuk pontosan, hogy a kínálat visszaesése mennyiben vezethető vissza a bankadó miatti hitelezési potenciál csökkenésre, és mennyiben egyéb, ettől független, a gazdaság általános állapotával, a banki jövedelmezőség általános csökkenésével, illetve a jelentősen szigorodó bankszabályozásra való felkészüléssel kapcsolatos okokra.

A fentiekben felsorolt okok miatt a következőkben külön-külön vizsgáljuk a bankadó banki hitelezést visszafogó hatását és a kkv szektor bankhitelhez való hozzáférési lehetőségének alakulását, majd a kétféle elemzés együttes értékelése alapján vonunk le következtetéseket.

5.1. Bankadó és hitelkínálat

A bankadó⁶ alapja a bankok 2009-es eszközállománya (mérlegfőösszege), amit csökkenteni lehet a bankközi hitelekkel, valamint az egyéb pénzügyi vállalkozások által kibocsátott, az adott bank portfóliójában levő értékpapírok állományával. Az adó mértéke 50 milliárd forint alatti mérlegfőösszegű bankok esetében 0,15 %, az ennél nagyobb bankok esetében az 50 Mrd forint feletti részre 0,5%-os adó vonatkozik. Ez összességében évi 126 milliárd forint adóterhet jelent (a jelenlegi szabályok szerint 3 évre, ideiglenesen bevezetve), ami a 2009. évi banki eredmények felével megegyező nagyságrendet képvisel.

A bankadó összege 2010-ben ténylegesen is 126 milliárd forint volt. Ha ez az összeg a bankok eredményét növelte volna, és a tulajdonosok a teljes – így termelődő – eredményt visszaforgatták volna a bankba, akkor az adózás után mintegy 100 Milliárd forinttal növelte volna a bankok tőkéjét. A 100 milliárdnyi tőke fedezete mellett a bankok – hitelállományuk összetételétől függően – nagyvonalú becsléssel élve szinte biztosan több, mint 2000 milliárd hitelt nyújthatnak⁷,

⁵ Sóvágó Sándor: Keresleti és kínálati tényezők a vállalati hitelezésben, MNB-tanulmányok, 94., 2011.

⁶ Lásd: 2010. évi XC. törvény (www.kozlonyok.hu/nkonline/MKPDF/hiteles/MK10132.pdf)

⁷ Ha a magyar bankok által a szabályozói tőkekövetelmény meghatározására leggyakrabban alkalmazott sztenderd módszert vesszük kiindulópontnak, akkor a külső hitelminősítők által nem minősített vállalatok esetében 8%-os tőkekövetelménnyel számolva 1 forint tőke fedezetével 12,5 forint, a lakossági hitelek esetében 2,8%-os tőkekövetelmény mellett 35,7 forint hitelt lehet nyújtani. A KKV hitelek esetében az egy forintnyi tőkére jutó hitelezési kapacitás valahol e két szélsőérték között van, attól függően, hogy a bankok a KKV hitelek mekkora részét kezelik a vállalati hitelfortfóliójuk részeként, és milyen hányadát sorolják az úgynevezett szabályozói lakossági (regulatory retail) kategóriába.

vagyis a bankadó önmagában durván ennyivel csökkentette a hitelezési kapacitásukat. Ez nagyságrendileg a Magyarországon működő részvénytársasági bankok 2010. évi mérlegfőösszegének kb. 7%-ával, és a 2010. év végi hitelállományuk kb. 11%-ával megegyező nagyságrendet jelent.

2011-ben a bankadó vetítési alapja és mértéke nem változott, így egészen a devizahiteles végtörlesztési konstrukció negyedik negyedévi kialakításáig és bevezetéséig azt lehetett hinni, hogy összege, és így hitelezési kapacitást csökkentő hatása meg fog egyezni a 2010. évivel. A fixált árfolyamú végtörlesztési konstrukcióra vonatkozó szabályozás azonban megengedte a bankoknak, hogy a végtörlesztés miatti veszteségeik 30%-át leírassák a 2011-es bankadó fizetési kötelezettségükből. A PSZÁF adatai szerint⁸ a végtörlesztés összesen (a konstrukció teljes időtartama, vagyis 2010 októbere és 2011 februárja között) 370 milliárd Ft bruttó veszteséget okozott a pénzügyi intézményeknek. Ennek számos bank nem tudta a 30 százalékát levonni a fizetendő bankadóból, mert az elszenvedett veszteség 30%-a meghaladta a fizetendő bankadó mértékét, annak ellenére, hogy a veszteségeket nemcsak az adott bank bankadójával szemben lehetett elszámolni, hanem bankcsoportok esetében a teljes bankcsoport bankadó fizetési kötelezettségével szemben. A PSZÁF idézett elemzése szerint a tíz legnagyobb hazai bankcsoportból csak 6 tudja kihasználni a 30%-os bankadó csökkentési lehetőséget, a nagybankok vonatkozásában pedig 28%-ra becslik a tényleges levonás mértékét. Így összességében a 2011-es bankadó mindössze 20-30 milliárd közötti összegre várható.

A bankok hitelezési kapacitását ily módon a 2011-es év állami beavatkozásai közül nem a bankadó, hanem a végtörlesztéssel kapcsolatos veszteségek elkönyvelése csökkentette a legnagyobb mértékben. A 370 milliárdos teljes veszteségből a bankoknak kb. 270 milliárd ténylegesen elkönyvelendő vesztesége keletkezett. A 2010-re készített becsléshez hasonló feltételezésekkel élve ez mintegy 4-5 ezer milliárd forint hitelezési kapacitás csökkenést okoz a bankoknak. Mivel a végtörlesztés révén nemcsak a hitelezési kapacitás csökkent, hanem maga a hitelállomány is, ennek mértékével csökkentenünk kell a hitelezési kapacitásra vonatkozó becslésünket. A végtörlesztés révén bekövetkező nettó 1042 milliárd forint hitelállomány csökkenést⁹ is figyelembe véve így a 2011-es végtörlesztés és bankadó együttes hitelezési kapacitást csökkentő hatása 3-4 ezer milliárd forintra tehető. Ez az összeg a 2011 végi hitelállomány 17-22 százaléka közötti nagyságrendet jelent, a mérlegfőösszeghez viszonyítva pedig 10-13 százalékosat. A hitelkínálatról alkotott kép teljességéhez az is hozzátartozik, hogy a bankadót a bankok időarányosan befizették, mivel a csökkentés lehetősége csak a negyedik negyedévben teremtődött meg. A visszatérítésre pedig csak 2012 őszén, éven belüli lejáratú állampapír juttatása formájában fog sor kerülni, amivel kapcsolatban a bankok vállalták, hogy azokat lejáratig a portfóliójukban tartják. Így a végtörlesztés költségei nemcsak eredmény ágon (a tőkecsökkenésen keresztül), hanem likviditási ágon is csökkentik a bankok hitelezési képességét. Ráadásul, mivel végtörleszteni a jó hiteleket lehetett, a végtörlesztés a jövőbeni kamatbevétel kiesésen és a fennmaradó portfólió rosszabb összetételén keresztül hosszabb távon is csökkenti a bankok jövedelmezőségét, ezen keresztül rontja a tőkehelyzetüket és így a hitelezési képességüket is.

---

⁸ PSZÁF Gyorselemzés a végtörlesztésről, 2012 márc. 12. letölthető:

http://www.pszaf.hu/bal_menu/jelentesek_statiztikak/statiztikak/vegtorlesztesi_stat

⁹ A végtörlesztett hitelek aktuális árfolyamon számított értéke csökkentve a végtörlesztés kiváltására folyósított hitelekkel.

Természetesen a bankadó és a végtörlesztések miatti hitelezési kapacitás csökkenést ellensúlyozzák azok a tényezők, amelyek a bankok tőkéjét növelik, vagyis a banki nyereség tőkésítése és a tőkebevonás. 2010-ben a bankszektor egésze – bár minimális mértékben – de nyereséges volt, miközben számos bank már ekkor veszteségessé vált. Ekkor tehát, a bankrendszer egésze szintjén, a hitelezési kapacitás csökkenése még nem abszolút értelemben jelentkezett, hanem úgy, mint az elmaradt eredmény miatt meghiúsuló hitelnövekedési potenciál. 2011-re azonban a bankszektor egésze is veszteségessé vált, vagyis a bankok hitelezési kapacitása (tőkebevonás nélkül) abszolút értelemben is csökken.

5.2. A kkv szektor banki finanszírozása

Az előző részben a bankadó illetve a végtörlesztés hatását a részvénytársasági bankok teljes hitelezési kapacitása szempontjából próbáltuk megbecsülni. A bankok hitelezési hajlandóságának változása azonban nem egységesen változik az egyes ügyfélcsoportok vonatkozásában, így a hitelezési kapacitás csökkenése következtében nem ugyanolyan mértékben változik az egyes ügyfélszegmensek hitelhez való hozzájutási lehetősége. Ebben a részben azt vizsgáljuk meg, hogy hogyan alakult a bankok és a kkv-k kapcsolata a bankadóval érintett 2010-es és 2011-es évben¹⁰.

A kkv hitelezés 2010. évi alakulásának elemzésekor – adatok hiányában – még nem tudjuk a 2009-es és 2010-es nem pénzügyi kkv-k hitelállományát összehasonlítani, csak a teljes KKV hitelállományt tudjuk elemezni.

Az adatokból látható, hogy bár a 2010-ben a kkv szektornak folyósított hitelek állománya meghaladta a 2009-ben folyósított hitelekét, összességében a szektor hitelállománya csökkent, mivel az éven túli hitelfolyósítások értéke csökkent, az éven belülieké pedig, bár növekedett, de összességében nem fedezte az éven belül lejáró hitelek megújítását¹¹. A teljes kkv hitelállományon belül 10%-kal esett vissza a mikrovállalkozások, és 3%-kal a kisvállalkozások hitelezése, miközben a középvállalkozásoké 1%-kal nőtt. A devizahitelek esetében a tranzakciós alapú visszaesés a 2010-et jellemző árfolyamgyengülés hatására még nagyobb volt, de ennek számszerűsítéséhez nem rendelkezünk információval. (7. táblázat) A visszaesés annak ellenére következett be, hogy a Széchenyi-kártyához kapcsolódó hitelprogramok kiszélesedtek, és az új forgóeszköz finanszírozási és beruházási hitelprogramokhoz is állami kamattámogatás és a Garantiqa garanciavállalása kapcsolódott. E lehetőségek nélkül a hitelállomány csökkenése számottevően nagyobb lett volna.

2011-re vonatkozóan már elkülöníthetőek a KKV szektoron belül a nem pénzügyi tevékenységet folytató kkv-kre vonatkozó adatok. A részvénytársasági bankok nem pénzügyi kkv-k felé fennálló hiteleinek az állománya 2011-ben 2%-kal bővült. Ez azonban vélhetően kizárólag az év

---

¹⁰ A hosszabb időtávú elemzést megnehezítené az is, hogy bár a PSZÁF 2001 óta publikál adatokat a KKV szektor banki finanszírozásáról, de ezen belül csak 2010 óta különíti el egymástól a pénzügyi szférába tartozó, és a nem pénzügyi KKV-ket. Márpedig a szektor gazdálkodása és hitelhez való hozzájutása szempontjából nyilvánvalóan csak a nem pénzügyi tevékenységet folytató KKV-k az érdekesek.

¹¹ Ez úgy fordulhat elő, hogy egy rövidlejáratú hitelt az év során esetlegesen többször is meg kell újítani ahhoz, hogy az év végi hitelállomány változatlan maradjon. Ha a tipikus éven belüli futamidő rövidül, akkor az éven belüli megújítások száma nő.

eleje és vége között megvalósult árfolyamgyengülés eredménye, az árfolyamhatást kiszűrve a tranzakciós alapon kimutatott hitelállomány egészen biztosan számottevő csökkenést mutatna¹². A kisvállalkozások esetében a hitelállomány még az árfolyamhatások ellenére is csökkent, a mikro-, és középvállalkozásoknál figyelhattunk meg enyhe növekedést. (8. táblázat)

7. táblázat: Részvénytársasági hitelintézetek (MFB, EXIM, KELER nélkül) mikro-, kis- és középvállalkozásoknak nyújtott hiteleinek alakulása (db illetve milliárd Ft)

Megnevezés	2009.12. Auditált							
	Mikrovállalkozás		Kisvállalkozás		Középvállalkozás		Összesen	
	db	bruttó érték	db	bruttó érték	db	bruttó érték	db	bruttó érték
Tárgyidőszakban nyújtott hitelek összesen	466933	782	147553	990	63255	1129	677741	2901
Éven túli hitelek összesen	8487	234	4252	227	2188	189	14927	650
Éven belüli hitelek összesen	458446	548	143301	763	61067	940	662814	2251
Hitelállomány összesen (tárgyidőszak végén)	131374	1162	42547	1139	12324	1162	186245	3464
Megnevezés	2010.12. Auditált							
	Mikrovállalkozás		Kisvállalkozás		Középvállalkozás		Összesen	
	db	bruttó érték	db	bruttó érték	db	bruttó érték	db	bruttó érték
Tárgyidőszakban nyújtott hitelek összesen	955 641	699	236 224	1 139	120 355	1 484	1 312 220	3 322
Éven túli hitelek összesen	11 283	173	5 345	213	2 350	181	18 978	568
Éven belüli hitelek összesen	944 358	526	230 879	926	118 005	1 303	1 293 242	2 755
Hitelállomány összesen (tárgyidőszak végén)	130 082	1 057	37 544	1 171	11 615	1 178	179 241	3 406

Forrás: PSZÁF

8. táblázat: Részvénytársasági hitelintézetek (MFB, EXIM, KELER nélkül) nem pénzügyi mikro-, kis- és középvállalkozásoknak nyújtott hiteleinek alakulása (db illetve milliárd Ft)

Megnevezés	2010. évi auditált							
	mikrovállalkozás		kisvállalkozás		középvállalkozás		összesen	
	db	bruttó érték	db	bruttó érték	db	bruttó érték	db	bruttó érték
Tárgyidőszakban nyújtott hitelek összesen	949 302	677	232 582	1 021	117 902	1 183	1 299 786	2 882
Éven túli hitelek összesen	11 245	172	5 286	209	2 292	167	18 823	548
Éven belüli hitelek összesen	938 057	506	227 296	812	115 610	1 016	1 280 963	2 334
Hitelállomány összesen (tárgyidőszak végén)	128 244	1 038	36 544	1 051	11 165	889	175 953	2 978
Megnevezés	2011. évi előzetes							
	mikrovállalkozás		kisvállalkozás		középvállalkozás		összesen	
	db	bruttó érték	db	bruttó érték	db	bruttó érték	db	bruttó érték
Tárgyidőszakban nyújtott hitelek összesen	821 498	739	175 724	778	84 039	1 033	1 081 261	2 550
Éven túli hitelek összesen	14 454	195	5 734	202	2 689	206	22 877	603
Éven belüli hitelek összesen	807 044	544	169 990	576	81 350	827	1 058 384	1 946
Hitelállomány összesen (tárgyidőszak végén)	140 120	1 108	35 746	1 016	9 526	921	185 392	3 045

Forrás: PSZÁF

¹² A hitelek denominációs összetételére vonatkozó információk hiányában is nyilvánvaló az összefüggés, hiszen 2011-ben a forint gyengülése jóval erősebb volt, mint 2010-ben, az országkockázat nagyarányú növekedése és az ország spekulatív kategóriába való leminősítése miatt.

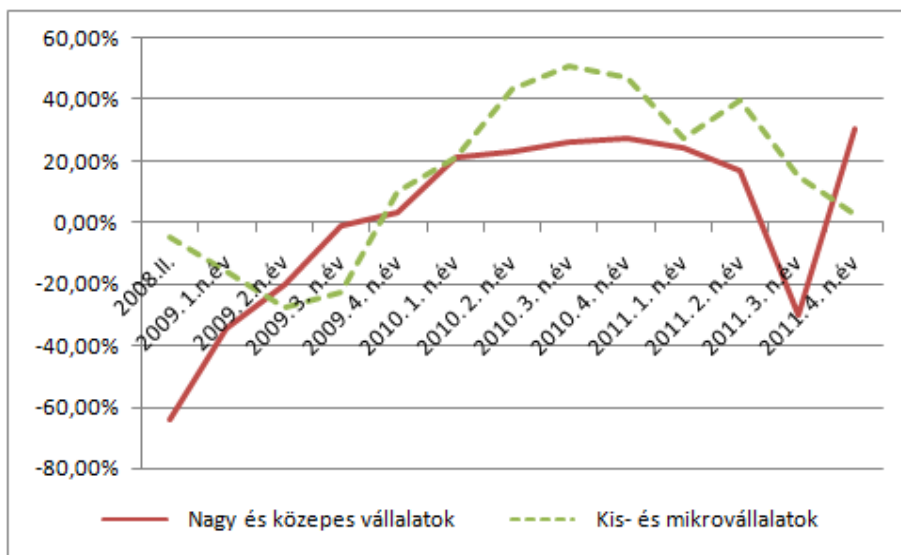

A kkv hitelekre vonatkozó adatokból a szektor banki hitelezéshez való hozzáféréseinek nehézségei nyilvánvalóan látszanak, azonban mélyebb elemzésre az árfolyamtisztítás megoldatlansága nem ad lehetőséget. Érdelemleges kiegészítő információt nyújtanak azonban a szektort hitelező bankok hitelezési vezetőivel készített rendszeres hitelezési felmérések eredményei¹³.

A hitelezési felmérés során nem az általánosan elfogadott nagyvállalat- kkv dimenzióban nézik a hitelezéssel kapcsolatos banki magatartást, hanem a banki szemlélethez és gyakorlathoz jobban igazodó kis-, és mikrovállalkozási illetve a nagy és közép vállalati kategóriák mentén.

A banki hitelkínálattal kapcsolatban a 9. ábra azt mutatja, hogy vállalati méret (nagy és közepes, kis és mikro) szerint hogyan változott a bankok által kihelyezni kívánt hitelmennyiség a megelőző időszaki állapothoz képest? (nettó változás pozitív=növekedés) Az ábra alapján a bankok hitelezési hajlandósága 2008 második félévétől 2009 végéig folyamatosan csökkent, majd 2010 folyamán és 2011 első félévében erősen pozitívvá vált, vagyis szándékuk szerint növelni szerették volna a vállalati kihelyezéseiket. A tendencia azonban 2011 harmadik negyedében – összhangban az ország leértékelésével, és így a kockázatok növekedésével – megtört. A hitelkínálat növelését több bank tervezte a kis és mikro vállalati ügyfélszegmens-, mint a nagy és közepes vállalatok felé. A törés is a nagyobb vállalatok vonatkozásában volt erősebb, míg a nagy és közepes vállalati körrel kapcsolatban a bankok nettó hitelcsökkenést terveztek, addig a kis és mikro vállalkozásokkal szemben továbbra is enyhe hitelnövekedést terveztek a bankok. 2011 végére a szándékolt arányok megfordultak, a közepes és nagyvállalati körben lett erősebb a bankok hitelkínálat növelési terve, míg a kis és mikro vállalkozások esetében megegyezett a hitelkínálat bővítését és szűkítését tervező bankok piaci részaránya.

9. ábra: Hitelkínálat vállalati méret szerint

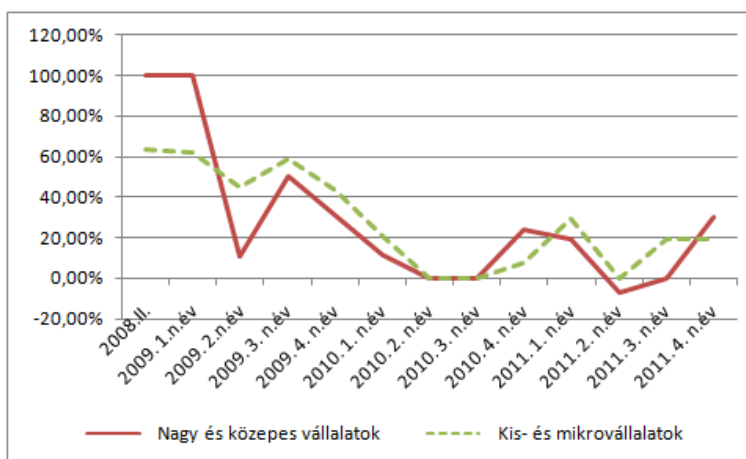

Forrás: MNB

¹³ A Hitelezési felméréseket az MNB végzi. Eleinte féléves, majd 2009 első negyedéve óta negyedéves rendszerességgel állnak rendelkezésre a bankok hitelezési hajlandóságára, a hitelezés nem számszerűsíthető jellemzőire vonatkozó információk (lásd: <http://www.mnb.hu/Kiadvanyok/hitelezesi-felmeres>) A hitelezési felmérésben 15 bank vesz részt, együttes piaci részesedésük a vizsgált piaci szegmenstől függően 90-97 százalékos.

A bankok hitelkínálat-bővítő szándéka azonban a korábinál óvatosabb banki magatartással párosult, mind a közepes és nagy, mind a kis és mikro vállalkozásokkal szemben alkalmazott hitelezési feltételeiket számottevően szigorították 2008 második félévében és 2009-ben az egész év során, majd gyakorlatilag ezen a szigorú szinten tartották 2010 harmadik negyedében is. 2010 végén pedig még egy kicsit rászigorítottak a feltételekre. A hitelfeltételek szigorítása nem különbözött érdemben a vállalatok nagysága szerint. A 10. ábra azt mutatja, hogy hogyan változtak a nem pénzügyi nagy- és közép-, valamint kis- és mikrovállalatoknak nyújtott hitelek/hitelkeretek sztenderdjei és feltételei. (nettó változás pozitív = szigorítás)

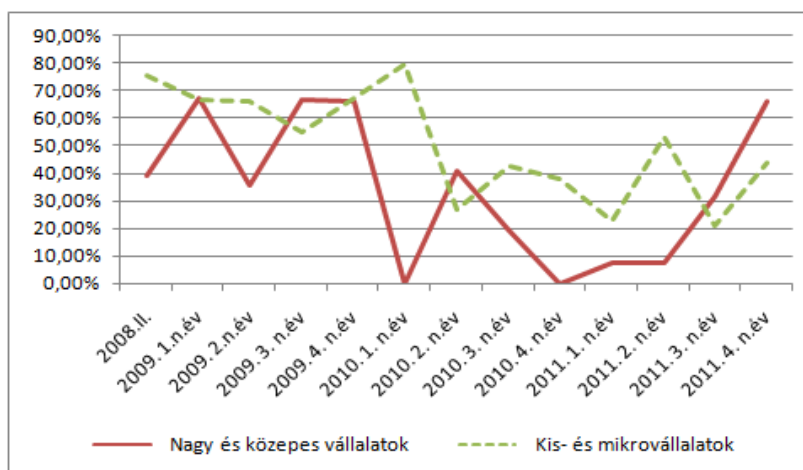
10. ábra – hitelezési sztenderdek vállalati méret szerint

Forrás: MNB

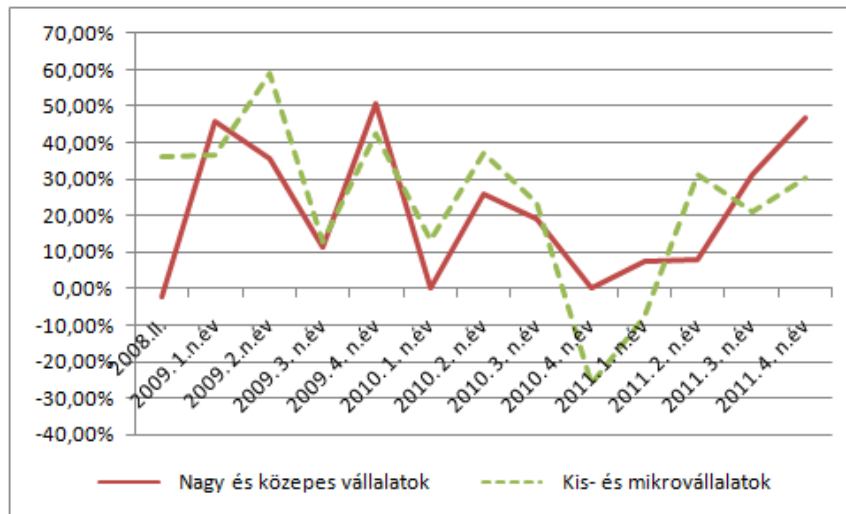
A hitelezési feltételek szigorítását az is indokolta, hogy a bankoknak a vállalati csődökre, illetve a csőd esetén őket érő veszteségrátára vonatkozó várakozásai – bár mértékét tekintve nagy ingadozásokkal, de – 2008 második félévétől folyamatosan nőttek vagy szinten maradtak. Ezen belül a kis és mikro vállalkozások csődjére vonatkozó várakozás általában számottevően jelentősebb volt, mint a nagy és közepes vállalkozásoké. A veszteségrata vonatkozásában ez az összefüggés nem ilyen egyértelmű. Az összefüggést a 11. és 12. ábra illusztrálja.

11. ábra – hitelállomány minősége (csődráta)vállalati méret szerint

Forrás: MNB

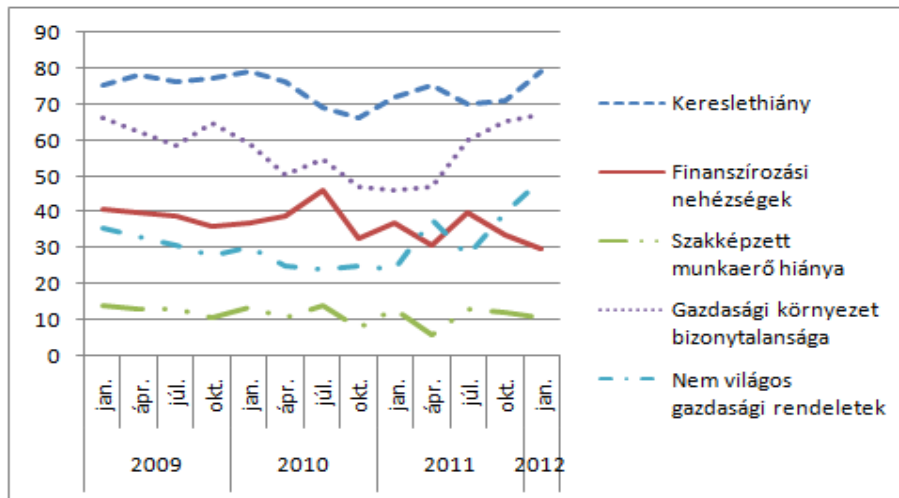
12. ábra: A hitelállomány minősége (veszteségráta)vállalati méret szerint

Forrás: MNB

Az MNB hitelezési felmérése mellett a Kopint-Tárki vállalati megkérdezése is szolgál arra vonatkozó információval, hogy a kkv-k tevékenységét és kilátásait mennyiben befolyásolta a banki hitelkínálat elégséges vagy elégtelen volta. Eszerint a kkv-k finanszírozási nehézségei nem nőttek a bankadó bevezetésével egyidejűleg, hanem 2010 és 2011 folyamán inkább stagnáló vagy enyhén csökkenő mértékben akadályozták a finanszírozási nehézségek a KKV szektor helyzetének javulását. Ezt illusztrálja a 13. ábra.

13. ábra: A KKV-k fejlődése előtt álló akadályok

Forrás: Kopint-Tárki feldolgozó ipari konjunktúrateszt

5.3. Következtetések

A bankadó számottevően csökkentette ugyan a bankok hitelezési kapacitását, és a kkv-k banki finanszírozásának mértéke is csökkent a bankadóval jellemezhető 2010-es és 2011-es években, *a két tényező közötti oksági kapcsolat a rendelkezésre álló információk alapján nem igazolható*. A kkv szektor banki finanszírozása 2009-ben mintegy 10 százalékos árfolyamgyengülés mellett 8 százalékkal csökkent a válság hatására. 2010-ben sem mutatható ki, hogy a bankadó meghirdetése és bevezetése az év végére koncentrálódó hitelvisszafogást eredményezett volna. 2011-ben a bankok hitelezési kapacitását a bankadónál nagyságrendekkel jobban csökkentették a végtörlesztésből származó veszteségek, amelyek várhatóan 2012-ben okozhatják majd a kkv szektor finanszírozási nehézségeinek növekedését. A bankok a 2009-es hitelvisszafogás után 2010-ben már növelni szerették volna a kkv szektor felé irányuló hitelkínálatukat, ugyanakkor ezt számottevően szigorúbb hitelezési feltételek alkalmazásával szerették volna megvalósítani. A kétféle törekvés nyilvánvalóan ellentmondásban volt egymással, ami a hitelezés további csökkenését eredményezte. A hitelezési szttenderdek szigorításának szükségességét a kkv-kra vonatkozó növekvő csőd-, és veszteségráta várakozások is alátámasztják, illetve a kkv-k saját megítélése is, miszerint fejlődésük gátját sokkal inkább a kereslethiány és a gazdasági környezet bizonytalanságai okozzák, és csak ettől elmaradó mértékben a finanszírozási nehézségek.

6. Következtetések az elmúlt két adópolitikájáról

A kormány 2010-ben az adórendszer radikális átalakítása kezdetén három célt fogalmazott meg:

- Az adórendszer *kiszámíthatósága*, az adókkal kapcsolatos *bürokratikus terhek* csökkentése;
- Radikális *egyszerűsítés* és az adóbázis *szélesítése*;
- Az adóterhelés jelentős *csökkentése*;

A célok között emellett központi helyet kapott a *munkahelyteremtés (1 millió új munkahely)*.

Ha az elmúlt két évi adóváltoztatásokat a fenti szempontok szerint értékeljük, akkor összefoglalóan azt mondhatjuk, hogy *a fenti célok egyike sem valósult meg*.

- Súlyosan sérült az adórendszer **kiszámíthatóságának** elve. Az 5 évre visszamenőleg bevezetett *98%-os különadó*, amelyet később az Alkotmánybíróság megsemmisített, ugyan közvetlen adóterheléssel nem járt a munkaadók számára, Magyarországról olyan ország képet festett, amelyben „minden megtörténhet”. Ez drámaian csökkentette a külföldi vállalatok bizalmát Magyarország, mint befektetési célpont iránt. Ha a *bankadót* kizárólag a kiszámíthatóság szempontjából értékeljük, hasonló mondható el: a bankok *előző évi* mérlegfőösszegére vetített bankadó pontosan azokat a bankokat sújtotta leginkább, amelyek a válság évében is igyekeztek hitelezési aktivitásukat minél inkább fenntartani. A *személyi jövedelemadó* változásait ugyan a kormány előre bejelentette, a 2012-ben elvárt béremelés mértéke és az ahhoz kapcsolódó adókedvezmények kidolgozása azonban csak 2011 utolsó hónapjaiban történt meg, ami a vállalatok számára az üzleti év tervezhetőségét jelentősen rontotta. A változtatások negatív hatásainak kezeléséről pedig (amelyek pedig előre láthatóak voltak) csak 2012 január végén döntött a kormány, és csak két és fél hónappal később, áprilisban jelent meg az a pótlólagos támogatási lehetőség, amely visszamenőleges támogatások megszerzését teszi lehetővé. Időközben, 2012. márciusában a 2011. novemberi törvényt is módosítani, a beígért szankciókat lazítani kellett.
- Az adórendszer, különösen a személyi jövedelemadó rendszer nem egyszerűbb, hanem lényegesen **bonyolultabb** lett. 2011-12-ben Magyarországon nem egykulcsos, hanem – a vetítési alapok különbözősége, és a többféle adókedvezmények miatt – a korábnál több kulcsos lett. Különösen a bonyolultabb bérszerkezettel működő vállalatok számára (teljesítménybér, mozgóbér, részmunkaidősök, stb.) jelentett óriási leterhelést az elvárt béremelés kiszámítása. Az egykulcsos SzJA bevezetésének átgondolatlansága miatt inkább káoszt hozott a magyar gazdaságba és munkaerőpiacra, mint az ígért egyszerűséget és átláthatóságot.

Ezt nem is elsősorban az egykulcsos adó, hanem az adójóváírás megszüntetése okozta, 2012-ben. A *nemzetközi példák* azt mutatják, hogy a lineáris adó és az adójóváírás, vagy egy adómentes alsó sáv fennmaradása (sőt, több országban bővítése) nem mond ellent egymásnak, egymástól függetlenül kezelhető. Az egykulcsos adórendszert alkalmazó 7 közép-kelet-európai ország többségében fennmaradt egy adómentes sáv, vagy valamilyen degresszív adójóváírás, amely tompította az alsó jövedelmi kategóriákban való jövedelemvesztés mértékét. Magyarország viszont 2 év alatt a régióban a legkonzervatívabb lineáris adórendszert vezette be, amelyhez hasonló alig található a közép-kelet-európai országok között.

2010-ben az egyszerűsítés jegyben került sor 10 kisadó eltörlésére, többek között a jachtokra, légi járművekre és terepjáró gépkocsikra vonatkozó adó. Ennek az „egyszerűsítési” hatását azonban több mint elmossa a pénzügyi tranzakciókra és telekommunikációs szolgáltatásokra kivetett, 2013-ra tervezett adó, amely az érintett vállalatok számára jelentős informatikai fejlesztési kötelezettségekkel jár. A sárgacsekk- telefon- és egyéb új adók bevezetése kétségtelenül szélesíti az adóbázist a jachtadóval szemben, egyszerűsítési hatása azonban erősen kétséges.

- A magyar **teljes adóterhelés** a régióban kimagasló: 2010-ben a GDP 37,7%-a volt, miközben a megfelelő szlovák adat 28,3%, a lengyel 31,8, a cseh pedig 33,8. Becsléseink szerint 2011-ben a magyar adóterhelés a családi adókedvezmények bevezetése, a felső kereseti kategóriák adójának csökkentése, valamint a társasági adóalap 500 millió forint alatti részére 19%-ról 10%-ra mérséklése következtében *mintegy 1,5-1,7 százalékponttal csökkenhetett*. 2012-ben azonban az ÁFA-kulcs emelése és az elvárt béremelés és járulékának a vállalatokat terhelő része kb. 1 százalékponttal ismét emeli az aggregált adóterhelést. A telekommunikációs és pénzügyi szolgáltatásokra várhatóan kivetendő adó részletei még nem ismertek, de az eddigi kormányzati bejelentések a bevétel-elvárásokról azt sugallják, hogy azokból 0,5-1%-os GDP-arányos adóbevételt vár. 2013-ban tehát a teljes adóterhelésben legalább ott leszünk, ahol 2010-ben voltunk, ha nem feljebb.
- Az adóváltoztatások leginkább aggályos eleme a **munkahelyteremtés**. A foglalkoztatásra elsősorban az egységes SzJA és az adójóváírás kivezetése hathat hátrányosan, bár az adórendszer kiszámíthatatlansága miatti bizalomvesztés negatív beruházási hatásai sem elhanyagolhatóak. Az év elejei adatok ellentmondásosak. A 2012. első kéthavi intézményi létszámstatisztika az 5 fő feletti vállalatoknál 28 ezer fő csökkenést jelez az előző év azonos időszakához képest. a teljes munkaerőre vonatkozó munkaerő-felmérés szerint viszont 2012. január-márciusban 58 ezer fővel többen dolgoztak, mint 1 évvel korábban (az utóbbi nem jár feltétlenül adófizetéssel, mivel a feketén foglalkoztatottakat is magában foglalhatja). Számításaink szerint, ha valamennyi vállalat igénybe tudná venni az adókedvezményeket, aminek következtében csak az elvárt béremelés 5%-os része és annak járulékai terhelnék a cégeket, 2012-ben ez 277 milliárd forint plusz bérköltséget jelentene a vállalatoknak, ebből 160 milliárd forint jut a kkv-kra.

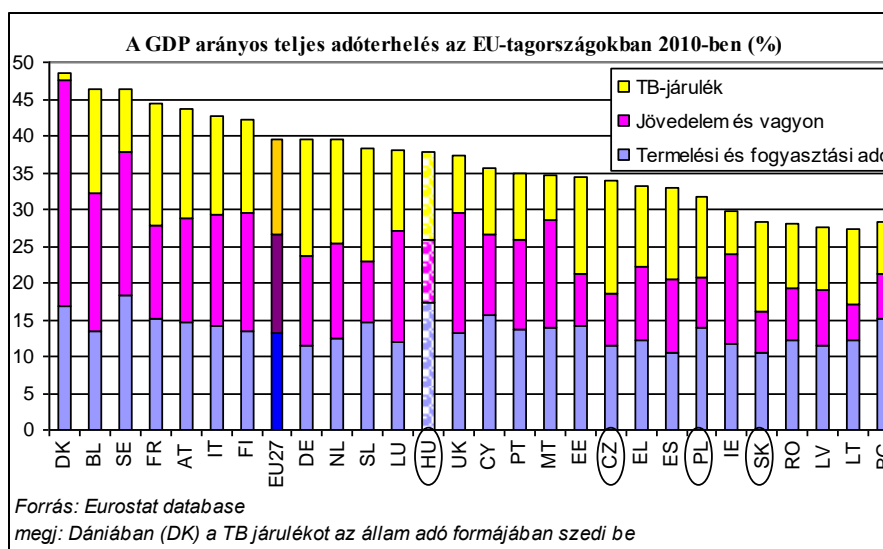
Az adójóváírás megszüntetése különösen a nehéz helyzetben lévő vállalatok bérterheit növeli, amelyek nem képesek a valamennyi dolgozóra kiterjedő 5%-os béremelést végrehajtani, ami az adókedvezmények igénybe vételének a feltétele. Kérdés, hogy a veszteséges vállalatok, amelyek 2010-ben a versenyszektorban dolgozó munkaerő több mint egynegyedét foglalkoztatták (kb. 500 ezer fő) mekkora része lesz képes a bérek megfelelő emelésére.

Ma még nehéz megbecsülni, hogy mekkora lesz a vállalatok valóságos bérteher-emelkedése, mivel ez attól függ, hogy a cégek hogyan reagálnak az új helyzetre. Mindenesetre az bizonyos, hogy a vállalkozások számára az elvárt béremelés és a kötelező minimálbér költségvonzata mindenképpen jóval nagyobb, mint a társasági adókedvezményekből származó kb. 100 milliárd forintos megtakarítás. A teljes vállalati adóterhelés tehát összességében emelkedik.

A magyarországi adóterhelés nemzetközi összehasonlításban

Az Eurostat adatai szerint 2010-ben a magyar gazdaság teljes adóterhelése a GDP 37,8%-át tette ki, amely az Európai Unió 27 tagországa között közepes helyet képvisel, de a visegrádi országok (Szlovákia, Lengyelország és Csehország) között messze a legmagasabb (I.1. ábra). A szlovák gazdaság adóterhelését pontosan 10 százalékponttal haladja meg.

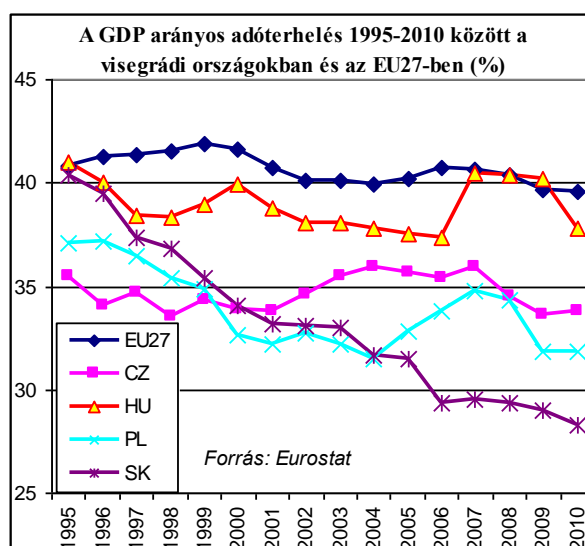
I.1. ábra

Az adóbevételek szerkezetét illetően megállapítható, hogy Magyarországon különösen magas a termelést és a fogyasztást terhelő adók aránya (az EU27-ben csak Svédország előzi meg), és a TB-járulék részesedése is a magasabbak közé tartozik, miközben viszonylag alacsony a jövedelmeket és a vagyont terhelő adók részaránya.

I.2. ábra

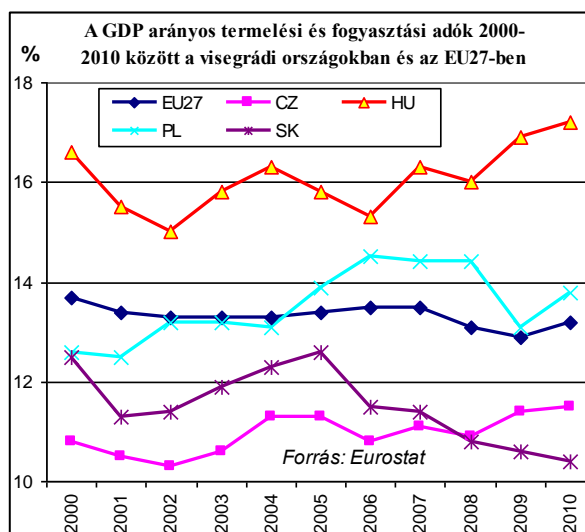
Az adóbevételek GDP arányos rátája az elmúlt másfél évtizedben világosan követi a magyar gazdaságpolitika fiskális politikai kanyarait, valamint a gazdasági növekedés ütemének a változását (I.2. ábra). 1995-98 között jórészt a gyors gazdasági növekedésnek köszönhetően csökkent az aggregált adóterhelés, majd 2000-ig ismét némi növekedés következett be. 2000-2006 között az adóterhelés lassan, de folyamatosan mérséklődött (miközben a költségvetési deficit magas szinten stabilizálódott), amely folyamatot a 2006-os első, majd a későbbi években további fiskális konszolidációs lépések szakították meg. 2007-2009 között az adóterhelés ismét 40% fölé ugrott és elérte, illetve 2009-ben meghaladta az EU27 átlagát is. 2010-ben az adóterhelés jelentős mértékben csökkent, jórészt a személyi jövedelemadó alsó sávjának a jelentős felemelése következtében.

A többi visegrádi ország közül Csehország és Szlovákia következetes, de eltérő adópolitikát folytatott az elmúlt másfél évtized alatt. **Csehországban** az adóterhelés nagyon stabil volt, mindössze 1-2%-ot ingadozott a 35%-os szint körül. **Szlovákiában** viszont egy folyamatos, töretlen csökkenés következett be, amelynek keretében a szlovák adóterhelés az 1995. évi 40,4%-ról (amely akkor majdnem hajszálpontosan megegyezett a magyaréval) 2010-re 28,3%-ra esett vissza, miközben a költségvetési hiány is viszonylag alacsony maradt. Szlovákiában a GDP arányos adóterhelés folyamatos csökkenését az adóráták mérséklése, és ezzel egyidejűleg a gazdaság gyors növekedése tette lehetővé. **Lengyelországban**, Magyarországhoz hasonlóan változó, de jellemzően 5 százalékponttal alacsonyabb volt az adóterhelés, 2007 óta azonban egy átgondolt, előre meghirdetett adócsökkentési politika vette kezdetét, elsősorban a munkát terhelő adók csökkentése révén.

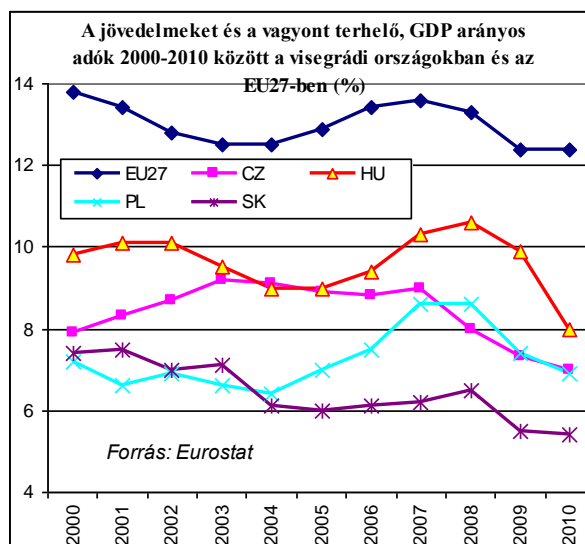
I.3. ábra

A kimagasló magyar adóterhelés elsősorban a termelési¹⁴ és fogyasztási¹⁵ adók magas arányának tudható be (I.3. ábra). A 2006-os fiskális helyreigazítási programok is ezt az adócsoporthoz érintették a legnagyobb mértékben, ami a fogyasztás egyébként is magas adóterhelését tovább növelte. Az ÁFA-kulcs emelésére 2006 óta 3 alkalommal került sor, és a jövedéki adók emelése is az állami bevételek növelésének fontos eszköze volt. A magyar ÁFA-kulcs már a 2012. évi, 27%-ra emelés előtt – Bulgária és Dánia mellett is a legmagasabb volt az EU-ban.

I.4. ábra

Magyarországon a jövedelmeket terhelő adók GDP-arányos rátája is kissé magasabb a visegrádi országokénál, azonban elmarad az EU átlagától (I.4. ábra). A 2006 óta tartó fiskális kiigazításban a fogyasztási adók mellett a jövedelmet terhelő adók felemelése is szerepet játszott, 2009-10-ben azonban ez a típusú adóterhelés részaránya jelentősen csökkent. Az Eurostat adatbázis nem tartalmaz magyar adatokat a jövedelemadó megosztásáról a személyi és a vállalati jövedelmek között, ezért ezeket az OECD adatai alapján vizsgáljuk meg. Ezek az adatok csak 2009-ig állnak rendelkezésre.

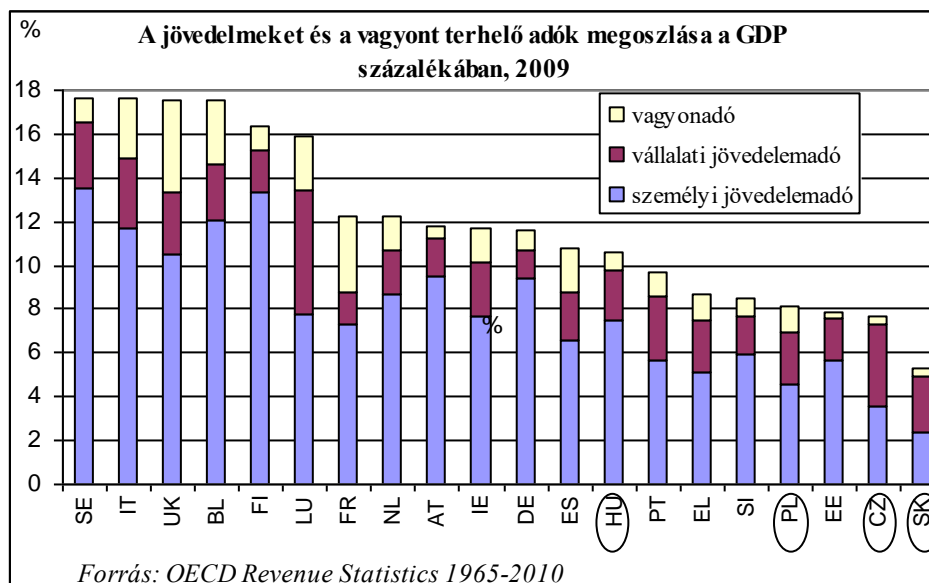

¹⁴ A termelést sújtó adók közé tartozik a vám- és importadó, a környezetterhelési és az energia-adó, a bányajáradék, a játékadó, az idegenforgalmi adó, a biztosítási adó, és egyes tevékenységek engedélyezésére (pl. vadászat, horgászat) vonatkozó adó. Emellett itt kerül elszámolásra a gépjármű- és gépjármű engedélyezési (regisztrációs) adó és az ebadó is. A 2010-ben Magyarországon bevezetett bankadó és ágazati adók is itt számolandók el, mivel nem az adott ágazatok nyereségére, hanem a forgalmára kivetett adóknak tekinthetők.

¹⁵ A fogyasztást sújtó adók közé az általános forgalmi adó és a jövedéki adók tartoznak.

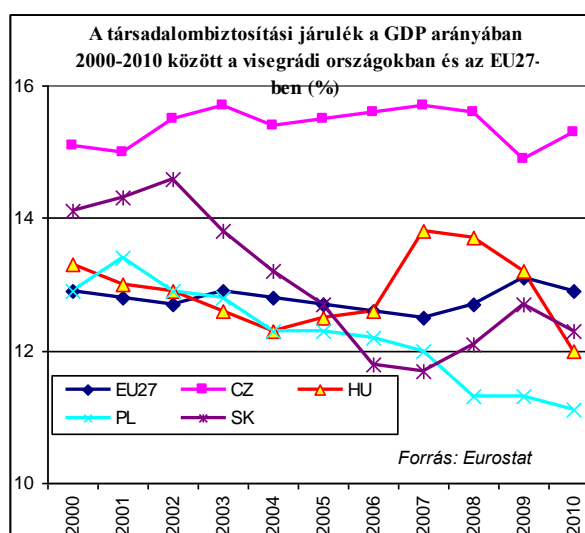
I. 5. ábra

Mint az I. 5. ábra is mutatja, a jövedelmeket és a vagyont az egyes EU-országokban nagyon különböző mértékben adóztatják. Jellemző azonban, hogy a vállalati nyereségadóból származó állami bevételek alacsony arányt képviselnek (a GDP 2-3%-át), és a vagyonadó is csak néhány országban jelentenek számottevő költségvetési bevételt. A vállalati profitadó szempontjából Csehország képez érdekes kivételt, ahol a vállalati nyereségadóból származó bevételek nagyjából megegyeznek a személyi jövedelemadóból befolyt összegekkel. Magyarországon a személyi jövedelemadó-befizetések GDP-arányos részaránya a régióban kifejezetten magas. A vagyonadó a visegrádi országok közül Lengyelországban a legmagasabb, de még itt is lemarad a fejlettebb EU-országok többségétől.

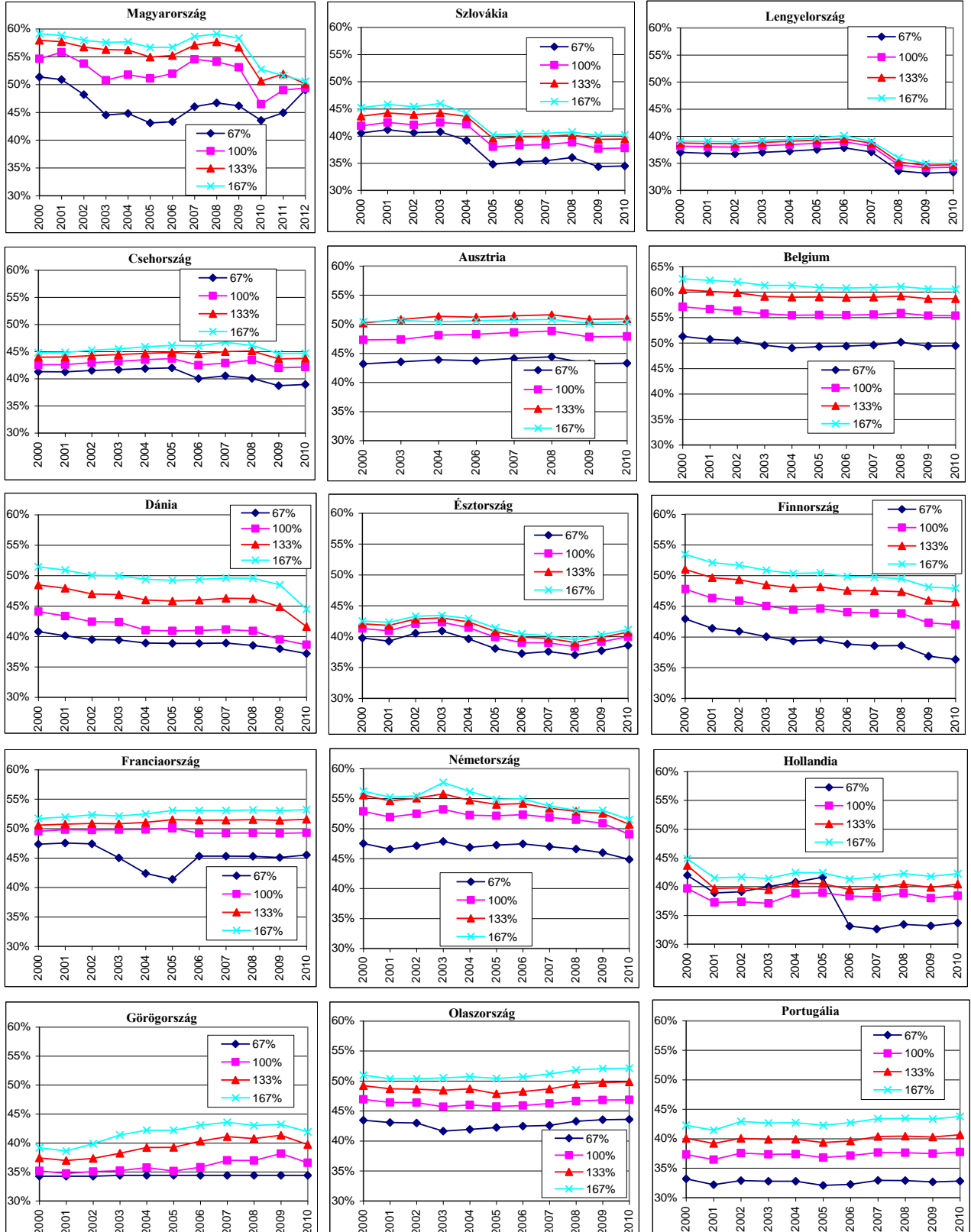
I. 6. ábra

A társadalombiztosítási járulékok bizonyos mértékig komplementer tételt képeznek a személyi jövedelemadó befizetésekkel, mivel országonként különböző, hogy hogyan, milyen forrásokból fedezik az egészség- és nyugdíjrendszer kiadásait (I. 6. ábra). A TB-járulék befizetések aránya Csehországban a legmagasabb (ahol, mint az I. 5. ábrán láttuk, kifejezetten alacsony az SzJA aránya). Magyarországon e téren a középmezőnybe tartozik a visegrádi országok és az EU27 országai között is.

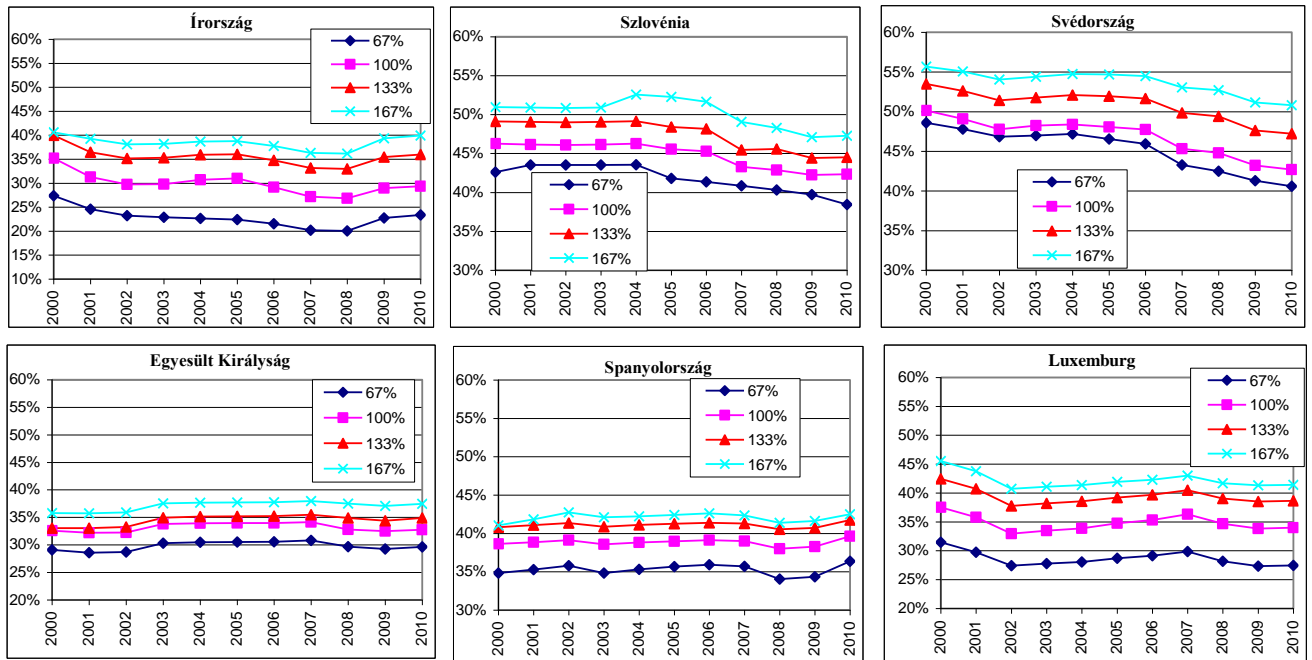

II. Melléklet

A munkát terhelő adóterhelés (adóék) Magyarországon az elmúlt évtizedben, különböző jövedelmi szinteken (az átlagbér 67, 100, 133 és 167%-án), nemzetközi összehasonlításban

A munkát terhelő adóterhelés (adóék) Magyarországon az elmúlt évtizedben, nemzetközi összehasonlításban – folytatás

Irodalom:

Eurostat (2011): Taxation Trends in the European Union. Data for the EU Member States, Iceland and Norway. Luxemburg 2011

Eurostat database: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>

Kopint-Tárki (2011): A feldolgozóipari konjunktúrateszt eredményei

Magyar Köztársaság Kormánya (2011): Széll Kálmán Terv Bürokrácia-Csökkentő Program I. Budapest, 2011.

Magyar Közlöny: www.kozlonyok.hu/nkonline/MKPDF/hiteles/MK10132.pdf

NAV: Anonimizált vállalati mérleg és eredmény-kimutatás adatbázis

OECD (2011): Taxing Wages 2011

OECD (2011): Revenue Statistics 1965-2010

OECD: Tax-Benefit Calculator

www.oecd.org/document/18/0,3746,en_2649_33933_39717906_1_1_1_1,00.html

Palócz Éva – Nagy Ágnes (2009): A 2010. évi ad- és járulékváltoztatások hatása a vállalkozások adóterheire. VOSZ Hírek 2009. december Különszám

Palócz Éva (2010): Számítások az adóváltoztatások gazdasági hatásairól. Készült a GSzT számára, 2010. július 21.

<http://www.kopint-tarki.hu/tanulmanyaink/2010/szamitasok.pdf>

PSZÁF (2012): Gyorselemzés a végtörlesztésről, 2012 márc. 12.

http://www.pszaf.hu/bal_menu/jelentesek_statisztikak/statisztikak/vegtorlesztesi_stat

Sóvágó Sándor: Keresleti és kínálati tényezők a vállalati hitelezésben, MNB-tanulmányok, 94., 2011